

Strategia dla Polski 2024-2029

Przekład oryginalnego tekstu dokumentu podawany jest przez EBOR wyłącznie dla wygody Czytelnika. EBOR dołożył wszelkich zasadnych starań w celu zapewnienia poprawności tłumaczenia, jednak nie gwarantuje ani nie potwierdza dokładności przekładu. Czytelnicy polegają na tekście przekładu na własne ryzyko. Ani EBOR, ani pracownicy czy przedstawiciele EBOR nie ponoszą w żadnych okolicznościach odpowiedzialności wobec Czytelników ani innych osób za niepoprawność tłumaczenia ani za zawarte w nim błędy, elementy pominięte, usunięte czy wadliwe, ani za żadne inne modyfikacje treści, niezależnie od przyczyn ich powstania, jak również nie ponoszą odpowiedzialności za wynikające z tego szkody. W przypadku rozbieżności lub sprzeczności pomiędzy tekstem w języku angielskim a tłumaczeniem, wiążąca jest wersja angielska.

Spis treści i słowniczek

European Bank
for Reconstruction and Development

Spis treści

Podsumowanie	3
Polska – Przegląd działalności EBOR	4
I. Realizacja poprzedniej strategii (2018-2023)	5
Główne wyniki transformacji osiągnięte w ramach poprzedniej strategii	5
Wyzwania związane z wdrażaniem i najważniejsze wnioski	7
II. Otoczenie gospodarcze	8
Kontekst makroekonomiczny i perspektywy dla okresu realizacji strategii	8
Główne wyzwania związane z transformacją	9
III. Priorytety rządu i zaangażowanie interesariuszy	11
IV. Określenie priorytetów strategii dla Polski	12
V. Planowane działania i wyniki	13
VI. Komplementarność partnerów międzynarodowych w obszarach działalności EBOR	15
VII. Zagrożenia związane z realizacją strategii oraz skutki środowiskowe i społeczne	16
VIII. Ocena współfinansowania przez donatorów	17
Załącznik – Ocena polityczna	18

Słowniczek najważniejszych terminów

ABI	Roczny wolumen inwestycji	MOP	Międzynarodowa Organizacja Pracy
ABS	Papiery wartościowe zabezpieczone aktywami	JT	Mechanizm sprawiedliwej transformacji
CEB	Kraje Bałtyckie i Europy Centralnej	LNG	Skroplony gaz ziemny
CoOs	Kraje Operacji EBOR	MREL	Minimalny wymóg funduszy własnych i zobowiązań
CSO	Organizacja społeczeństwa obywatelskiego	NBFI	Pozabankowa instytucja finansowa
CSRD	Dyrektywa o sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju	KPEiK	Krajowy plan na rzecz energii i klimatu
DCM	Rynek kapitału dłużnego	NPL	Kredyt z rozpoznaną utratą wartości
E&S	Kwestie środowiskowe i społeczne	ODA	Oficjalna pomoc rozwojowa
EE	Efektywność energetyczna	OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny	PE	Kapitał prywatny
ESG	Środowisko naturalne, społeczeństwo i ład korporacyjny	PPP	Partnerstwo publiczno-prywatne
ETS	Europejski system handlu emisjami	B+R	Badania i rozwój
UE	Unia Europejska	OZE	Odnawialne źródła energii
EV	Samochody elektryczne	REFF	Finansowanie odnawialnych źródeł energii
BIZ	Bezpośrednie inwestycje zagraniczne	RMBS	Papier wartościowy zabezpieczony hipotekami mieszkaniowymi
IF	Instytucja finansowa	RRF	Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności
GBVH	Przemoc i molestowanie ze względu na płeć	SFDR	Rozporządzenie w sprawie ujawniania informacji związanych ze zrównoważonym rozwojem w sektorze usług finansowych
GCAP	Plan Zielonego Rozwoju Miasta i Działań dla Klimatu	MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
PKB	Produkt krajowy brutto	SOE	Spółka Skarbu Państwa
GEFF	Program finansowania gospodarki ekologicznej	SRT	Znacząca transmisja ryzyka
GET	Zielona Transformacja	STEM	Nauka, technologia, inżynieria i matematyka
GHG	Gaz cieplarniany	TC	Współpraca Techniczna
HICP	Zharmonizowane wskaźniki cen konsumpcyjnych	TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
HIPCA	Partnerstwo o wysokim wpływie na działania klimatyczne	TFP	Łączna produktywność czynników produkcji
ICA	Przemysł, handel i agrobiznes	TMT	Technologia, media, telekomunikacja
ICT	Technologia informacyjna i komunikacyjna	VC	Kapitał wysokiego ryzyka
MAE	Międzynarodowa Agencja Energetyczna	VCIP	Program inwestycji kapitału wysokiego ryzyka
IFC	Międzynarodowa Korporacja Finansowa	WIBOR	Stawka oprocentowania depozytów międzybankowych w Warszawie
MIF	Międzynarodowa instytucja finansowa	GPW	Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie

Polska podtrzymuje przyjęte zobowiązanie do przestrzegania zasad politycznych określonych w art. 1 Umowy o utworzeniu Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju. Stosowanie tych zasad w okresie obowiązywania poprzedniej strategii krajowej, w szczególności w odniesieniu do niezależności sądownictwa i praworządności, było naznaczone istotnymi wewnętrznymi nieporozumieniami, a instytucje UE i odpowiednie organizacje międzynarodowe dawały wyraz poważnemu zaniepokojeniu tym stanem rzeczy. Zmiana polityczna po wyborach parlamentarnych w październiku 2023 r. otworzyła drogę ku rozwiązaniu tych sporów.

Polska poczyniła postępy na drodze ku konwergencji z innymi gospodarkami europejskimi, ale jej średni dochód na mieszkańca według parytetu siły nabywczej wynosi tylko 80 procent średniej UE-27. Ożywienie po pandemii uległo spowolnieniu w latach 2022-23 z powodu agresji Rosji na Ukrainę, nasilonej presji inflacyjnej, zaostrzonych warunków finansowych i zakłóconych łańcuchów dostaw. Do Polski napłynęło najwięcej ukraińskich uchodźców w UE. Ich udana integracja gospodarcza do pewnego stopnia złagodziła niedobór rąk do pracy, ale zarazem zwiększyła presję społeczno-gospodarczą związaną z mieszkalnictwem i usługami publicznymi. Środki mające na celu złagodzenie skutków rosnących cen energii i zwiększonych wydatków wojskowych wpłynęły na deficyt fiskalny państwa.

Polska jest zaawansowana pod względem przechodzenia na zrównoważoną gospodarkę rynkową, ale w wybranych obszarach, w których Bank pełni wysoce komplementarną rolę, nadal występują luki. Znaczące są luki w obszarze zielonej transformacji. Paliwa kopalne stanowią 86,5 procent całkowitej podaży energii. Niepewność regulacyjna opóźniła rozwój odnawialnych źródeł energii. Bank będzie wspierał zieloną transformację w Polsce poprzez przyspieszenie dekarbonizacji gospodarki, w tym zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii i ukierunkowanie na efektywność energetyczną i zasobooszczędność w przemyśle i mieszkalnictwie. Strukturalnie niski poziom inwestycji (w tym zagranicznych) i niski wzrost wydajności produkcji hamują potencjał wzrostu gospodarczego Polski. Bank będzie dalej promował rzeczywistą konwergencję polskiej gospodarki poprzez finansowanie projektów ukierunkowanych na innowacje, wzrost produktywności i ekspansję przedsiębiorstw, w tym inwestycje polskich firm za granicą. Wojna Rosji z Ukrainą uwypukliła znaczenie zwiększenia *odporności* poprzez osiągnięcie bezpieczeństwa energetycznego, wzmocnienie lokalnych rynków kapitałowych oraz ukierunkowanie na dywersyfikację gospodarczą i integrację regionalną. Dostęp do pożyczek i kapitału na innowacje i rozwój prywatnych firm pozostaje wyzwaniem ze względu na płytkie lokalne rynki kapitałowe, zaostrzenie warunków kredytowych i zmianę nastawienia rynku do regionu. Potrzeba więcej inwestycji w zrównoważony transport i infrastrukturę logistyczną, aby poprawić jakość połączeń infrastrukturalnych, w tym z Ukrainą.

W świetle wyzwań, luk w transformacji i programu reform nowego rządu, EBOR w okresie kolejnej strategii będzie koncentrować się na konkretnych obszarach, w których zapotrzebowanie rynku jest wysokie, a rola Banku pozostaje komplementarna. Z uwagi na fakt, że polska gospodarka znajduje się w zaawansowanej fazie transformacji, w 2027 r. zostanie przygotowany rozszerzony przegląd realizacji strategii krajowej, w tym analiza komplementarności na poziomie rynku. W rezultacie cele Banku w pozostałym okresie strategii mogą zostać skorygowane, aby zapewnić, że Bank koncentruje się na sektorach i produktach, w których pełni komplementarną rolę i gdzie utrzymują luki w transformacji są widoczne i istotne.

Bank będzie realizował następujące priorytety strategiczne w Polsce w latach 2024-2029:

- *Przyspieszenie zielonej transformacji w Polsce*
- *Wspieranie konkurencyjności poprzez innowacje, cyfryzację i dobre zarządzanie*
- *Wzmocnienie odporności i integracji gospodarczej*

Polska – Przegląd działalności EBOR

European Bank
for Reconstruction and Development

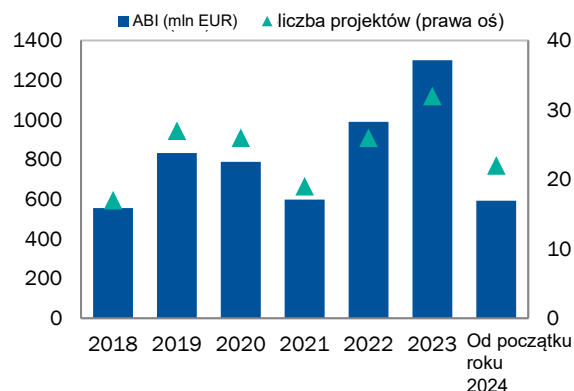
Działalność inwestycyjna EBOR w Polsce (stan na maj 2024 r.)

Portfel	4914 mln EUR	Aktywne projekty	166
Udział inwestycji kapitałowych	16%	Aktywa operacyjne	3805 mln EUR
Udział projektów prywatnych ¹	98,8%	Inwestycje netto łącznie	14 569 mln EUR

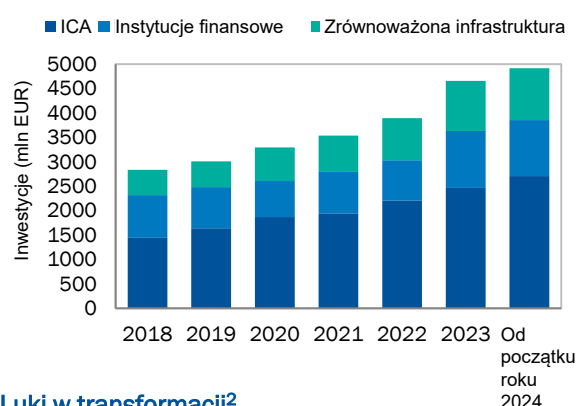
Dane liczbowe dotyczące Polski

	Polska	Kraje porównawcze
Populacja (mln) ³ (2022)	37,7	Czechy (10,5) Węgry (9,7) Słowacja (5,4)
PKB na mieszkańca (paritet siły nabywczej, USD) ⁴ (2022)	43 269	Czechy (49 946) Węgry (41 907) Słowacja (37 460)
Przyrost liczby nowych przedsiębiorstw ⁵ (nowopowstałe przedsiębiorstwa na 1000 mieszkańców, 2020 r.)	1,6	Czechy (3,8) Węgry (4,0) Słowacja (5,1)
Bezrobocie (%) (15-64) ⁶ (2022)	2,9	Czechy (2,3) Węgry (3,7) Słowacja (6,2)
Bezrobocie wśród młodzieży (%) (15-24) ⁶ (2022)	10,8	Czechy (6,8) Węgry (10,6) Słowacja (19,9)
Aktywność zawodowa kobiet (%) (15-64) ⁶ (2022)	67,4	Czechy (70,4) Węgry (72,4) Słowacja (72,2)
Energochłonność TES/PKB (MJ/2017 USD) ⁷ (2019)	3,4	Czechy (4,1) Węgry (3,5) Słowacja (4,1)
Intensywność emisji/PKB (kg CO ₂ /2015 USD) (2020) ⁷ *	0,23	Czechy (0,22) Węgry (0,15) Słowacja (0,19)

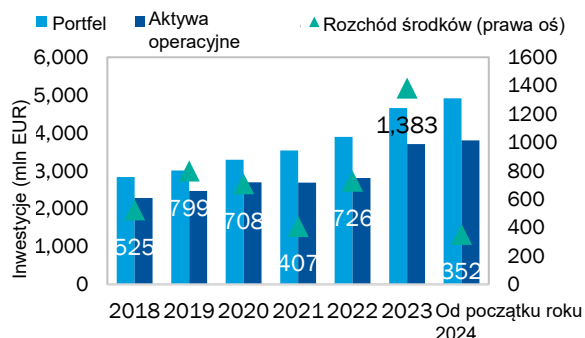
ABI i liczba projektów

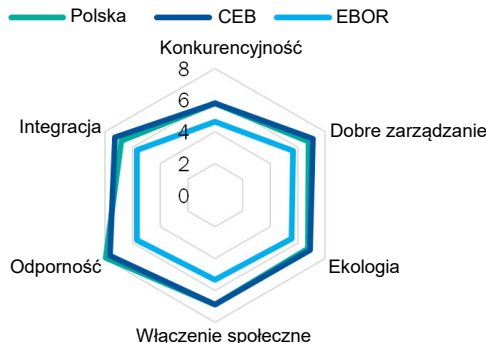
Struktura portfela

Dynamika portfela

Luki w transformacji²

1 Inwestycje Banku łącznie: 5 lat na zasadzie ciągłości portfela; 2 por. EBOR, „Transition Report 2023-2024”; 3 Eurostat; 4 MFW, „World Economic Outlook” (WEO); 5 Bank Światowy, „Entrepreneurship survey” i baza danych przedsiębiorczości; 6 MOP; 7 MAE

*2020 dla Polski, Czech i Węgier, 2016 dla Słowacji

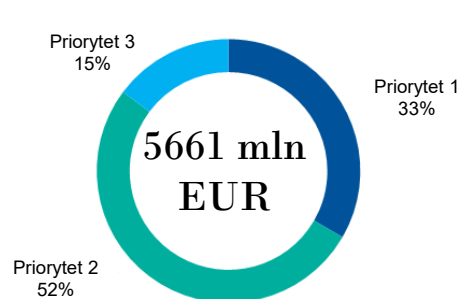

1. Realizacja poprzedniej strategii (2018-2023)

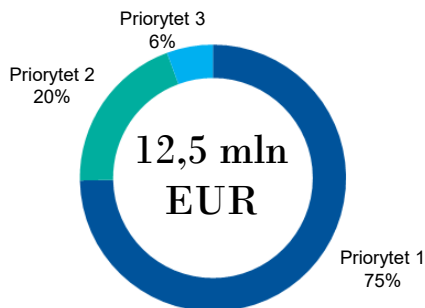
1.1. Główne wyniki transformacji osiągnięte w ramach poprzedniej strategii (1/2)

Zgodność ze strategią 2018-2023

Roczny wolumen inwestycji (ABI)¹

Pomoc techniczna i dotacje inwestycyjne²

Skuteczność wpływu na transformację³

Priorytet 1 | Zwiększanie konkurencyjności poprzez innowacje, komercjalizację i silniejsze powiązania globalne

Główne wyniki ilościowe

Wskaźniki wyników | 2018-2023

Liczba klientów wprowadzających innowacyjne/nowe technologie	9
Liczba dostawców/partnerów w handlowych, którzy dołączyli do łańcuchów wartości lub poprawili jakość lub standardy	1007

Główne wyniki transformacji

- Rozszerzenie programu VCIP poprzez inwestycje kapitałowe u trzech klientów ICT, w tym dwóch innowacyjnych dostawców rozwiązań AI w sektorach handlu detalicznego i opieki zdrowotnej.
- Wsparcie cyfryzacji poprzez finansowanie rozwoju światłowodowych sieci szerokopasmowych na obszarach wiejskich na łączną kwotę 119 mln EUR dla Inea oraz pierwsze ogólnokrajowe wdrożenie technologii 5G w regionie EBOR poprzez inwestycję w obligację w wysokości 25 mln EUR.
- Przekazanie 100 mln EUR na zwiększenie zdolności operacyjnej terminalu portowego Baltic Hub w Gdańsku, co przyczyniło się do lepszej jakości sieci połączeń regionalnych i międzyregionalnych przy jednoczesnej integracji zaawansowanych, efektywnych energetycznie rozwiązań technologicznych.
- Zwiększenie mocy produkcyjnych firmy biotechnologicznej dzięki pożyczce w wysokości 14 mln EUR, aby wesprzeć produkcję szczepionek na Covid-19; udzielenie pożyczki w kwocie 42 mln EUR wiodącemu dystrybutorowi i sprzedawcy detalicznemu z branży farmaceutycznej na rozwój handlu elektronicznego, poprawę wydajności i automatyzację logistyki; sfinansowanie badań i rozwoju oraz zwiększenia mocy produkcyjnych wiodącej firmy farmaceutycznej poprzez dwie pożyczki na łączną kwotę 192 mln EUR.
- Wsparcie poprawy odporności łańcucha dostaw i zrównoważonego rozwoju poprzez zawarcie pierwszej w Polsce umowy ze sprzedawcą detalicznym w ramach Programu finansowania łańcucha dostaw („Supply Chain Finance Framework”).
- Wdrożenie Programu „Resilience and Livelihood” w Polsce w celu złagodzenia skutków wojny Rosji z Ukrainą. Dotychczasowe działania obejmują przekazanie 75 mln EUR za pośrednictwem Pekao Leasing na rzecz dotkniętych MŚP, pożyczkę w wysokości 42 mln EUR dla polskiego producenta płytek ceramicznych prowadzącego działalność w Polsce i na Ukrainie oraz środki w wysokości 128 mln EUR na złagodzenie skutków niedoboru mieszkań pogłębianego przez napływ ukraińskich uchodźców.
- Współfinansowanie wraz z EBI i bankami komercyjnymi budowy czwartego etapu sieci szybkiego tramwaju w Krakowie, pierwszego partnerstwa publiczno-prywatnego realizowanego przez miasto, w wysokości 55,2 mln EUR.

1. Wykres obejmuje inwestycje zakontraktowane od 11 kwietnia 2018 r., tj. daty zatwierdzenia poprzedniej strategii krajowej, do 30 maja 2024 r.

2. Wykres pokazuje wstępną alokację środków. Kwota wydatkowana z alokacji w latach 2018-2023 wynosi ok. 10 mln EUR.

3. Skuteczność wpływu na transformację odzwierciedla prawdopodobieństwo, że projekty przyniosą skutki dla transformacji, jakich się od nich oczekuje przy kontraktowaniu. Obliczono na podstawie aktywnego dojrzałego (> 2 lata) portfela

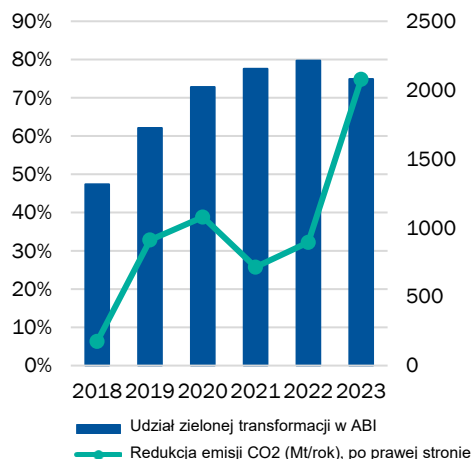

1. Realizacja poprzedniej strategii (2018-2023)

1.1. Główne wyniki transformacji osiągnięte w ramach poprzedniej strategii (2/2)

Priorytet 2 | Wsparcie zielonej transformacji

Główne wyniki ilościowe

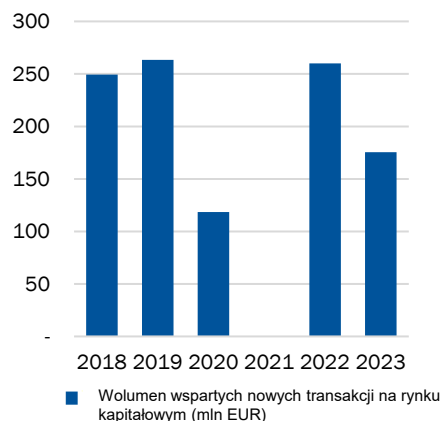

Główne wyniki transformacji

- Wsparcie dywersyfikacji koszyka energetycznego poprzez przeznaczenie ponad 790 mln EUR na uruchomienie odnawialnych źródeł energii w Polsce, wraz z dodatkową kwotą 53 mln EUR euro na inwestycje w sieć energetyczną w ramach pierwszej emisji obligacji na sfinansowanie transformacji energetycznej przeprowadzonej przez przedsiębiorstwo użyteczności publicznej.
- Udzielenie kredytu w wysokości 140 mln EUR dla Baltic Power w ramach współfinansowania wraz z EBI i innymi bankami komercyjnymi budowy pierwszej w kraju morskiej farmy wiatrowej na Morzu Bałtyckim, która ma zapewnić 2-3% produkcji energii elektrycznej w Polsce i przyczynić się do uniknięcia emisji CO2 na poziomie ok. 2,8 mln rocznie. Inwestycja w wysokości 46 mln EUR w największą elektrownię słoneczną w Polsce, która powinna pozwolić zaoszczędzić 140 kiloton CO2 rocznie i zapewnić bardzo potrzebne bilansowanie przyszłych mocy wiatrowych na lądzie i na morzu.
- Inwestycja w cztery emisje obligacji ESG przeprowadzone przez globalnego dostawcę motoryzacyjnego i spółkę z branży materiałów budowlanych, aby wesprzeć ich ogólnosiatowe ambicje w zakresie zrównoważonego rozwoju.
- Udzielenie linii kredytowych pięciu lokalnym bankom na łączną kwotę 450 mln EUR w celu sfinansowania projektów zrównoważonej efektywności energetycznej MŚP (GEFF) i w budownictwie mieszkaniowym (REFF).
- Wałbrzych i Warszawa przyjęły plany działania w ramach programu Zielonych Miast EBOR: pierwsze projekty wspierają termomodernizację budynków prywatnych (Wałbrzych) i rozbudowę sieci metra (Warszawa).
- Wsparcie redukcji zanieczyszczenia powietrza poprzez sfinansowanie produkcji akumulatorów do pojazdów elektrycznych na łączną kwotę 340 mln EUR.
- Wsparcie Elemental Holding o charakterze kapitałowym (71 mln EUR) i dłużnym (63 mln EUR) na budowę nowego zakładu recyklingu złomu produkcyjnego i wycofanych z eksploatacji akumulatorów litowo-jonowych z pojazdów elektrycznych i innych urządzeń elektronicznych.

Priorytet 3 | Wzmocnienie odporności poprzez rozbudowę i dywersyfikację rynków kapitałowych i dłużnych

Główne wyniki ilościowe

Główne wyniki transformacji

- Współpraca techniczna w obszarze rozwoju rynku kapitałowego, w tym pomoc Ministerstwu Finansów w opracowaniu i wdrożeniu Strategii Rozwoju Rynku Kapitałowego oraz Strategii Zrównoważonego Rynku Kapitałowego, a także wsparcie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW) w opracowaniu wytycznych dotyczących raportowania ESG dla spółek giełdowych.
- Wsparcie rozwoju lokalnych rynków kapitałowych poprzez zainwestowanie około 460 mln EUR w emisje obligacji przedsiębiorstw, w tym pierwszych zielonych obligacji (44 mln EUR) i pierwszych obligacji powiązanych ze zrównoważonym rozwojem (170 mln EUR) Cyfrowego Polsatu oraz pierwszych w kraju obligacji związanych z transformacją energetyczną wyemitowanych przez przedsiębiorstwo energetyczne Tauron (53 mln EUR).
- Wsparcie długoterminowego wzrostu kapitałowego MŚP i spółek o średniej kapitalizacji poprzez udział w ośmiu regionalnych funduszach *private equity* i inwestycję w pierwszy fundusz dłużny skierowany głównie do MŚP i mający na celu wsparcie ich ekspansji regionalnej.
- Wsparcie odporności struktur finansowania w sektorze bankowym poprzez udział w emisjach obligacji podporządkowanych na łączną kwotę 313 mln EUR; wsparcie rozwoju rynku listów zastawnych i inwestycja w pierwsze zielone listy zastawne wyemitowane przez polski bank (łącznie 96 mln EUR) oraz wsparcie inauguracyjnej inwestycji Banku w sekurytyzację syntetyczną w Polsce poprzez udzielenie Santander Polska gwarancji nieruchomościowej o wartości 55 mln EUR.
- Inwestycja w regionalny fundusz zrównoważonej infrastruktury (28 mln EUR dla Polski) i regionalny fundusz kapitałowy energii odnawialnej (39 mln EUR dla Polski), co pozwoliło zwiększyć dostępność kapitału *private equity* dla zrównoważonej infrastruktury.

1. Realizacja poprzedniej strategii (2018-2023)

1.2. Wyzwania związane z wdrażaniem i najważniejsze wnioski

Kontekst wdrożenia

Polska odnotowała postępy na drodze ku konwergencji gospodarczej, osiągając najwyższy skumulowany wzrost w UE od 2019 i wykazując odporność pomimo kryzysu gospodarczego związanego z Covid-19. Jednak ożywienie po pandemii spowolniło w latach 2022-23, na co wpływ miała bliskość wojny Rosji z Ukrainą, zaostzona presja inflacyjna, pogarszająca się sytuacja finansowa i zakłócone łańcuchy dostaw. Do Polski napłynęło najwięcej ukraińskich uchodźców w UE. Ich udana integracja gospodarcza do pewnego stopnia złagodziła niedobór rąk do pracy, ale zarazem zwiększyła presję społeczno-gospodarczą związaną z mieszkalnictwem i usługami publicznymi. Środki mające na celu przeciwdziałanie skutkom rosnących cen energii wpłynęły na deficyt fiskalny państwa. Polska wypada wprawdzie dobrze na tle średniej krajów członkowskich EBOR, ale nadal pozostaje w tyle, jeśli chodzi o konwergencję z państwami EU, do których jest porównywana. Dywersyfikacja gospodarcza pozwala na wysoki poziom odporności, ale pogorszone otoczenie biznesowe i instytucjonalne oraz strukturalnie niski poziom inwestycji hamują potencjał wzrostu Polski. Luki w zielonej transformacji pozostają znaczące, a niepewność regulacyjna opóźniła wdrażanie odnawialnych źródeł energii i paliwa kopalne stanowią 86,5% całkowitej podaży energii. Wojna Rosji z Ukrainą i kryzys energetyczny zwiększyły motywację do osiągnięcia bezpieczeństwa energetycznego, czyniąc alternatywne źródła energii bardziej atrakcyjnymi ekonomicznie i wspierając efektywność energetyczną, co jest impulsem dla EBOR, aby zwiększyć wysiłki w zakresie inwestycji w zieloną energię.

Wyzwania związane z wdrażaniem

- Niepewne otoczenie biznesowe i opóźnienia w zatwierdzeniu planów RRF wskutek nieporozumień między Polską a UE w sprawie reform sądownictwa. Zwłoka w zatwierdzeniu ograniczyła również zdolność Banku do oferowania innowacyjnych i mieszanych form finansowania.
- Zmiana nastrojów rynkowych wobec regionu wskutek wojny Rosji przeciwko Ukrainie doprowadziła do odroczenia planowanych emisji na rynku kapitałowym i dużej zmienności w stosunku do planowanych projektów.
- Niepewność regulacyjna opóźniła wdrażanie inwestycji w odnawialne źródła energii.
- Trudności w realizacji planów działania w ramach programu Zielonych Miast na rzecz wsparcia gmin w czasach kryzysu z powodu braku środków od donatorów.
- Brak zainteresowania prywatyzacją przedsiębiorstw państwowych, komercjalizacją, strukturami partnerstw publiczno-prywatnych.

Główne wnioski i dalsze działania

- Dążenie do wykorzystania ponownego impetu we wdrażaniu reform dzięki nowej koalicji rządowej i poprawie stosunków z UE, co pozwoliło uwolnić środki unijne dla Polski w kwocie 137 mld EUR. Nasilenie dialogu z władzami w celu zidentyfikowania projektów nadających się do współfinansowania w ramach RRF i innych funduszy UE.
- Dalsze wspieranie rozwoju rynków finansowych i kapitałowych, z naciskiem na zielone i zrównoważone finansowanie poprzez połączenie wsparcia technicznego i inwestycji. Dalsze zaangażowanie doradcze z zakresu wdrażania instrumentów UE.
- Kontynuacja zaangażowania doradczego z władzami i inwestorami w sektorze energetycznym na temat eliminacji wąskich gardeł w celu zwiększenia skali OZE, w tym przyłączy do sieci.
- Poszukiwanie możliwości inwestycji kontynuacyjnych w dwóch istniejących zielonych miastach w Polsce oraz zwiększenia liczby gmin uczestniczących w planach działania na rzecz zielonych i inteligentnych miast.
- Dalsza otwartość na możliwości selektywnego angażowania się w spółki Skarbu Państwa w ramach transakcji, które koncentrują się na ambitnym planie transformacji zarządzania, klimatu, finansów i działalności operacyjnej na poziomie grupy i/lub spółki.

2. Otoczenie gospodarcze

2.1. Kontekst makroekonomiczny i perspektywy dla okresu realizacji strategii

Polska – główne wskaźniki makroekonomiczne

	2020	2021	2022	2023 szac.
Wzrost PKB (% r/r)	-2.0	6.9	5.6	0.2
Inflacja HICP (% śr.)	3.6	5.2	13.2	10.8
Saldo budżetu państwa (% PKB)	-6.9	-1.8	-3.4	-5.1
Saldo obrotów bieżących (% PKB)	2.4	-1.3	-2.4	1.6
BIZ netto (% PKB) [minus oznacza napływ]	-2.4	-3.8	-3.6	-2.2
Zadłużenie zewnętrzne (% PKB)	60.7	56.5	53.0	51.6
Rezerwy brutto (% PKB)	25.6	24.4	24.2	25.1
Dług brutto sektora instytucji rządowych i samorządowych (% PKB)	57.2	53.6	49.3	49.6
Stopa bezrobocia (%)	3.2	3.4	2.9	2.8
Nominalny PKB (mld EUR)	526.0	576.2	655.8	752.3

Źródło: szacunki Eurostatu, MOP i obliczenia EBOR.

Polska gospodarka okazała się odporna pomimo pandemii Covid-19, wysokiej inflacji i wąskich gardeł w łańcuchu dostaw. Polski PKB na mieszkańca (skorygowany o parytet siły nabywczej) zbliża się do średniej UE, wynosząc 80% w 2022 r., czyli powyżej średniego poziomu porównawczych krajów Grupy Wyszehradzkiej (V3).

Jednakże zakłócenia gospodarcze spowodowane przez wojnę Rosji przeciwko Ukrainie negatywnie wpłynęły na dynamikę wzrostu. Wstrząsy wywołane wojną miały znaczący wpływ na spowolnienie gospodarcze w 2023 r., które należy przypisać niższej konsumpcji prywatnej, osłabionej dynamice wydatków publicznych i ujemnemu eksportowi netto.

Napędzana wysokimi cenami energii i żywności presja inflacyjna oraz wyższe stopy procentowe wpłynęły na rozporządzalny dochód gospodarstw domowych. Zharmonizowany indeks cen konsumpcyjnych (HICP) osiągnął szczyt w lutym 2023 r. na poziomie 17,2% i spadł do 2,8% w maju 2024 r. W rezultacie płace realne, które spadały przez większą część 2022 r., wzrosły w czerwcu 2023 r.

Firmy zmagają się ze wzrostem kosztów finansowania i utrudnionym dostępem do rynków kapitałowych. Utrzymująca się niepewność związana z sytuacją geopolityczną i presją inflacyjną przekłada się na wyższe koszty kredytobiorców i mniejszą dostępność finansowania na rynku. Emisje obligacji i przypadki wejścia na giełdę należały do rzadkości. Kurczenie się nadwyżek kapitałowych może pogłębić spadek finansowania.

Stopa bezrobocia kształtuje się na poziomie bliskim wieloletnim minimum. Dane demograficzne wskazują na rosnącą liczbę osób w starszym wieku, co negatywnie wpływa na rynek pracy w ujęciu strukturalnym. Przy braku odpowiedniej migracji, która odpowiadałaby na potrzeby rynku pracy, czynnik ten będzie nadal hamować wzrost i wywierać dodatkową presję kosztową na firmy.

Deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych pozostaje wysoki. Wyższy wzrost i baza przychodów są równoważone przez duże zapotrzebowanie na wydatki publiczne w dziedzinie ekologii i obronności.

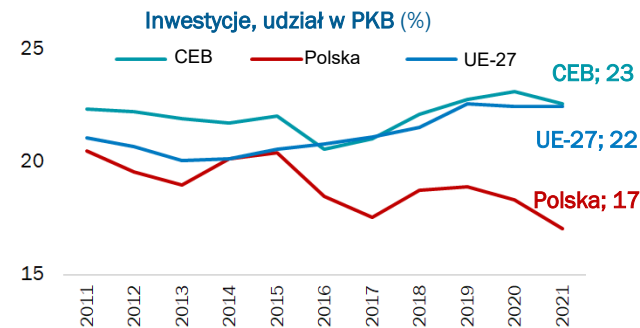

2. Otoczenie gospodarcze

2.2 Główne wyzwania związane z transformacją (I/II)

Konkurencyjność

- Choć wydajność pracy rosła w tempie 4% od 2010 r., łączna produktywność czynników produkcji w przemyśle wzrosła tylko o 1% rocznie od 2012 r. Wzrost wydajności pracy w przemyśle związany był głównie z intensyfikacją kapitału i jedynie ograniczoną poprawą wykorzystania czynników produkcji. Wydatki przedsiębiorstw na badania, rozwój i innowacje rosną, ale kształtując się na poziomie 1,5% PKB, pozostają znacznie poniżej średniej UE wynoszącej 2,2% w 2022 r.
- Niski poziom inwestycji i zadłużenia sektora prywatnego to zarówno wyzwanie, jak i szansa dla przyszłego wzrostu. Ograniczona zależność sektora prywatnego od finansowania zewnętrznego, a także niskie stopy inwestycji przedsiębiorstw (na poziomie 18,8% wartości dodanej brutto w porównaniu ze średnią UE wynoszącą 23,7% w II kwartale 2023 r.) pozostawiają przestrzeń na znaczny wzrost wskaźników inwestycji. Wyższa stopa inwestycji będzie konieczna, aby pod względem poziomu wydajności pracy Polska dorównała zaawansowanym europejskim konkurentom.
- Starzejące się społeczeństwo i trudniejsze warunki finansowania na świecie wzmacniają potrzebę wspierania wzrostu produktywności. Bardziej przewidywalne otoczenie regulacyjne, większa innowacyjność, przyspieszona transformacja cyfrowa, szybsze tempo wdrażania technologii, a także dywersyfikacja źródeł finansowania są niezbędne do utrzymania wzrostu gospodarczego w Polsce.

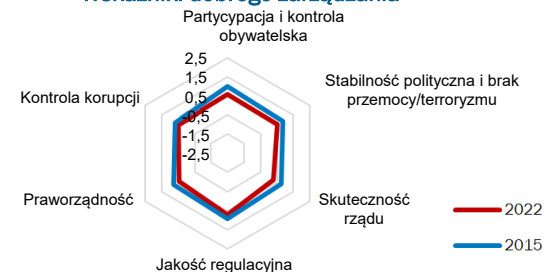

Źródło: Eurostat, obliczenia autorów.

Dobre zarządzanie

- Polska gospodarka jest nadal w dużej mierze zdominowana przez Spółki Skarbu Państwa. Aby uniknąć nieuczciwej konkurencji i stworzyć równe szanse, potrzebne jest lepsze zarządzanie, przejrzystość i niezależność kierownictwa. Aktywa, w których państwo ma pakiet kontrolny, stanowiły 49% PKB w 2021 r., co było powyżej średniej regionalnej. Według Ministerstwa Aktywów Państwowych w 2021 r. w blisko 700 spółkach Skarbu Państwa zatrudnionych było 511 tys. osób, co stanowiło około 3% całkowitego zatrudnienia w Polsce. Państwowe aktywa strategiczne podlegały wpływom i ingerencji ze strony państwa: kierownictwo było z nadania politycznego, a sprawowanie rządów – słabe.
- Według wskaźników World Bank's Worldwide Governance Indicators, w okresie objętym poprzednią strategią (2016-2022) nastąpiło pogorszenie wskaźników sprawowania rządów w Polsce, w szczególności w obszarach praworządności, partycypacji i kontroli obywatelskiej, stabilności politycznej i skuteczności rządu.

Wskaźniki dobrego zarządzania

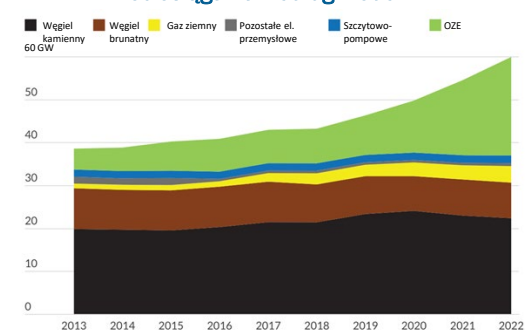

Źródło: Bank Światowy, *Worldwide Governance Indicators 2023*

Ekologia

- Polska jest jednym z krajów członkowskich EBOR o najwyższej energochłonności. Paliwa kopalne stanowią około 86,5% całkowitej podaży energii, a sam węgiel – 42%. Odnawialne źródła energii, które są w znacznie mniejszym stopniu dotowane niż paliwa kopalne, stanowiły około 13,5% całkowitej podaży energii w 2022 roku. Według Ministerstwa Klimatu, potrzebne będą nowe inwestycje o wartości ponad 220 mld EURw odnawialne źródła energii i wzmocnienie sieci, aby umożliwić osiągnięcie neutralności węglowej do 2050 r. Rząd planuje osiągnąć cel 50% produkcji energii elektrycznej z OZE do 2030 r. w porównaniu do 27% w 2023 r. (zaktualizowany KPEiK z 2024 r.).
- Potrzeba więcej inwestycji w efektywność energetyczną, zwłaszcza w budynkach mieszkalnych i sieciach ciepłowniczych, aby wesprzeć przejście na zieloną gospodarkę. Około 70% ogrzewania budynków mieszkalnych pochodzi z węgla, zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio poprzez sieć ciepłowniczą.
- Zanieczyszczenie powietrza jest powyżej średniej UE, a jego krytyczne wartości występują w niemal wszystkich regionach. Według Europejskiej Agencji Środowiska (EEA) w 2020 r. w Polsce odnotowano ponad 36,5 tys. przedwczesnych zgonów z powodu narażenia na drobny pył zawieszony (PM2,5).
- Sektor transportu wymaga skoordynowanych działań na rzecz dekarbonizacji. Transport publiczny, w tym autobusy i koleje, nadal stanowi nieatrakcyjną alternatywę w porównaniu z prywatnymi samochodami.

Moc osiągalna według źródeł

Źródło: Forum Energii (2023).

2. Otoczenie gospodarcze

2.2 Główne wyzwania związane z transformacją (II/II)

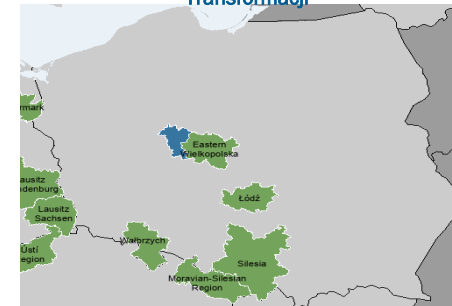

European Bank
for Reconstruction and Development

Włączenie społeczne

- **Programy podnoszenia i zmiany kwalifikacji są niezbędne dla sprawiedliwej zielonej transformacji w regionach górniczych.** Polska jest największym beneficjentem unijnego Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (3,85 mld EUR), z którego środki zostaną wykorzystane w pięciu kwalifikujących się regionach (patrz mapa).
- **Koszty ogrzewania i ubóstwo energetyczne pozostają przeszkodą w bardziej zdecydowanej walce z zanieczyszczeniem powietrza.** Odnawialne źródła energii, rozwiązania w zakresie magazynowania energii i wsparcie dla transportu publicznego muszą być elementem procesu zielonej transformacji, aby sprawiedliwe przejście na gospodarkę niskoemisyjną mogło wpisywać się w potrzeby wszystkich obywateli Polski.
- **Sukces integracji ekonomicznej ukraińskich uchodźców w Polsce niesie ze sobą pewne wyzwania w dłuższym horyzoncie czasowym.** Profil demograficzny uchodźców, z których większość to kobiety z dziećmi i osoby starsze, stanowi obciążenie dla usług publicznych, takich jak szkoły, mieszkania czy opieka zdrowotna. Choć wielu z nich zintegrowało się z rynkiem pracy, oferowane stanowiska nie odpowiadają ich wysokiemu poziomowi kwalifikacji.
- **Stopniowo starzejąca się i kurcząca populacja Polski będzie stanowić coraz większe wyzwanie dla gospodarki w nadchodzących dziesięcioleciach.** Obok polityki publicznej, rynek pracy ma odegrać rolę w zapewnieniu starszym pracownikom odpowiedniego dostępu do kwalifikacji (w tym cyfrowych i ekologicznych) wraz z wysokiej jakości możliwościami zatrudnienia.

Regiony objęte Funduszem na rzecz Sprawiedliwej Transformacji

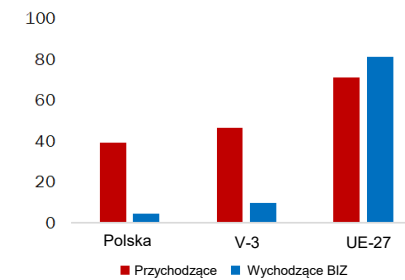

Źródło: KE.

Integracja

- **Wychodzące bezpośrednie inwestycje zagraniczne polskich firm utrzymują się na niskim poziomie.** W 2022 r. wyniosły one zaledwie 4,4% PKB, kształtując się poniżej średniej UE (81%) i krajów Grupy Wyszehradzkiej (9,5%).
- **Lepsza infrastruktura transportowa i logistyczna w Polsce wschodniej ma kluczowe znaczenie dla powojennej odbudowy Ukrainy i ekspansji polskich firm na wschód.** Dalszy rozwój multimodalnej infrastruktury transportowej, w tym drogowej, kolejowej i morskiej, poprawiłby jakość sieci połączeń, zwiększył przepustowość i zapewnił płynniejsze przekraczanie granic.
- **Zielona infrastruktura transportowa zwiększyłaby mobilność i zmniejszyłaby zanieczyszczenie powietrza.** Potrzebne są większe inwestycje w infrastrukturę zrównoważonego transportu, taką jak zeroemisyjne pojazdy transportu publicznego, koleje oraz rozleglejsze i bezpieczne sieci dróg rowerowych.
- **Inteligentna infrastruktura sieciowa, w tym transgraniczne elektroenergetyczne połączenia międzysystemowe, wymaga większych nakładów w celu zaspokojenia rosnącego popytu.** Będzie to nabierało szczególnego znaczenia w miarę, jak coraz więcej (zmiennej) energii elektrycznej będzie pochodziło z OZE.

Przychodzące i wychodzące BIZ 2022 (procent PKB)

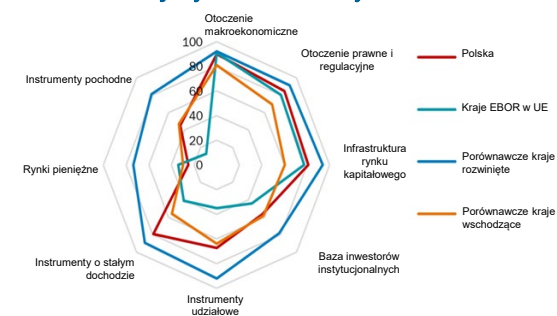

Źródło: OECD (<https://data.oecd.org/fdi/fdi-stocks.htm>)

Odporność

- **Różne inwestycje strategiczne umożliwiły dywersyfikację dostaw gazu spoza Rosji,** takie jak terminal LNG w Świnoujściu otwarty w 2016 r., połączenie wzajemne (interkonektor) z Litwą uruchomione w maju 2022 r., gazociąg Baltic Pipe z Norwegii, czy interkonektor łączący ze Słowacją (oba otwarte w listopadzie 2022 r.).
- **Wciąż jednak potrzebne są znaczne inwestycje w sieć energetyczną, aby uwolnić potencjał w większym stopniu prywatnej produkcji energii odnawialnej, w tym przyznawanie praw do przyłączenia.** Według Ministerstwa Klimatu i Środowiska, zapotrzebowanie na inwestycje w sieci energetyczne i przesyłowe szacuje się na około 110 mld EUR do 2040 r.
- **Choć lokalny rynek kapitałowy jest dobrze utrwalonym źródłem finansowania, polskie firmy nadal polegają głównie na kredytach bankowych w celu zaspokajania swoich potrzeb finansowych.** Wskaźnik finansowania rynkowego (udział obligacji przedsiębiorstw i akcji notowanych na giełdzie w łącznym finansowaniu sektora niefinansowego) w 2021 r. wyniósł w Polsce 48%.
- **Polska nadal pozostaje wyraźnie w tyle za większością państw członkowskich UE pod względem emisji obligacji ESG.** Strategia ESG, przyjęta przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW) w grudniu 2021 r., określa ambicje i cele w obszarze zrównoważonego rozwoju na lata 2022-2025. W 2023 r. Ministerstwo Finansów opracowało również przy wsparciu Banku strategię zrównoważonego rozwoju rynków kapitałowych.

Wskaźnik rozwoju rynków finansowych w 2022 r.

Źródło: EBOR 2022, *The Financial Market Development Index*.

3. Priorytety rządu i zaangażowanie interesariuszy

3.1 Priorytety reform rządowych

Priorytety nowego gabinetu, który zaprzysiężony 13 grudnia 2023 r., zawarte są w 24-punktowej umowie koalicyjnej. Poniżej przedstawiamy jej ustalenia, które są istotne z punktu widzenia mandatu i kierunków działalności strategicznej EBOR w Polsce:

- Przyspieszenie zielonej transformacji energetycznej, budowa systemów wsparcia finansowego dla sprawiedliwej transformacji, zwiększenie zdolności w zakresie energii odnawialnej oraz rozbudowa sieci przesyłowych i dystrybucyjnych.
- Wzmocnienie bezpieczeństwa energetycznego i niezależności energetycznej poprzez inwestycje w odnawialne źródła energii, nowe gazowe moce wytwórcze i energię jądrową.
- Przywrócenie przewidywalności systemu podatkowego, aby poprawić otoczenie biznesu, stworzyć zachęty dla inwestycji oraz zwiększyć przejrzystości finansów państwa, w tym doprowadzić do jego większej decentralizacji.
- Decentralizacja państwa, w tym zwiększenie autonomii samorządów i odpolitycznienie spółek Skarbu Państwa.
- Wspieranie profesjonalizacji i odpolitycznienia sądownictwa w celu przywrócenia praworządności.
- Rozwój polskiego rolnictwa i sektora rolno-spożywczego, stabilizacja rynków i zwiększenie rentowności poprzez wspieranie potencjału eksportowego przy jednoczesnym uproszczeniu procedur administracyjnych.
- Zwiększenie wydatków na badania i rozwój oraz stworzenie sprawnych kanałów wymiany wiedzy między środowiskiem akademickim a przedsiębiorcami w celu pobudzenia innowacji.
- Zwiększenie budżetu na edukację i zmiana programów nauczania w celu odzwierciedlenia rozwoju nowych technologii.
- Wzmocnienie praw kobiet i innych mniejszości. Wzmocnienie usług opieki nad dziećmi w celu ułatwienia kobietom udziału w rynku pracy i zwiększenie wysiłków na rzecz zniwelowania różnic w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn.
- Zwiększenie dostępności mieszkań socjalnych i komunalnych.
- Zapewnienie wydajnego i dostępnego transportu publicznego oraz rozwój infrastruktury kolejowej i sieci logistycznych poprzez wykorzystanie funduszy UE.

3.2 Obszary reform EBOR szeroko uzgodnione z władzami

- Zielona transformacja pozostaje głównym priorytetem dla kraju, szczególnie w świetle zwiększonego ryzyka geopolitycznego, które wymaga większych wysiłków na rzecz bezpieczeństwa energetycznego. Finansowanie i współpraca techniczna z EBOR będą potrzebne do wypełnienia luki inwestycyjnej i osiągnięcia zrewidowanych celów KPEiK.
- Konieczne są wysiłki w celu przyspieszenia rozwoju lokalnego rynku kapitałowego, zwłaszcza zielonego finansowania, oraz poprawy odporności. Władze zgodziły się, że słabo rozwinięte rynki *private equity* (PE) i *venture capital* (VC) stanowią główną przeszkodę dla rozwoju sektora prywatnego i innowacji, a rola EBOR jako doradcy i głównego inwestora będzie miała kluczowe znaczenie dla zwiększenia skali ekosystemu PE/VC.
- Potrzeba dalszej transformacji cyfrowej w sektorze prywatnym, zwłaszcza wśród małych i średnich przedsiębiorstw, w celu utrzymania konkurencyjności i odwrócenia negatywnych trendów w zakresie produktywności.

3.3 Główne przesłania organizacji pozarządowych dla EBOR

- Organizacje pozarządowe poparły główny cel, jakim jest przyspieszenie przejścia na zieloną energię, podkreślając potrzebę sprawiedliwej transformacji, która obejmuje przekwalifikowanie i dywersyfikację gospodarczą. Ich przedstawiciele podkreślali również znaczenie całkowitego odejścia od paliw kopalnych na rzecz odnawialnych i przystępnych cenowo źródeł energii.
- Organizacje społeczeństwa obywatelskiego podkreśliły rolę EBOR w działaniu na rzecz uczciwości w biznesie i zapewnianiu zarówno odporności, jak i odpowiedzialności przedsiębiorstw. Narzędzia takie jak wymagania dotyczące wyników klienta i inne oceny ryzyka środowiskowego i społecznego mogą być wykorzystywane, aby kłaść większy nacisk na „prawa człowieka w biznesie” w ramach inwestycji Banku. Ponadto przedstawiciele organizacji społeczeństwa obywatelskiego zarekomendowali, aby EBOR w większym stopniu zaangażował się we współpracę z krajowymi ministerstwami odpowiedzialnymi za politykę ESG w celu zapewnienia zgodności z międzynarodowymi standardami.
- Organizacje społeczeństwa obywatelskiego dostrzegają zależności pomiędzy dynamiką rosnącej populacji Ukraińców i uchodźców w Polsce a dynamiką miejscowej i starzejącej się ludności. Ich zdaniem EBOR powinien zachęcać do stosowania bardziej wydajnych i sprzyjających włączeniu praktyk biznesowych, aby działać na rzecz skutecznej integracji populacji uchodźców na rynku pracy.

4. Określenie priorytetów strategii dla Polski

Co wymaga zmiany? (diagnostyka kraju)	Czy można to zmienić? (ekonomia polityczna)	Co może zrobić Bank? (zdolności instytucjonalne)	Zasady strategiczne (2024-2029)	Jaki efekt chcemy zobaczyć w 2029 r.?
<ul style="list-style-type: none"> Węgiel dominuje w produkcji energii (73% całkowitej produkcji energii elektrycznej w 2022 r.) i jest głównym źródłem emisji gazów cieplarnianych. Udział OZE w całkowitej produkcji energii elektrycznej wzrósł z 16% w 2021 r. do 21% w 2022 r. i 27% w 2023 r., ale jest niższy od rządowego celu 50%, który ma zostać osiągnięty do 2030 r. Węgiel stanowił 70% paliw zużywanych w źródłach ciepła w 2022 r. (w porównaniu z 73% w 2018 r.), przyczyniając się do złej jakości powietrza. Tylko 17% systemów grzewczych spełnia wymogi prawa UE w zakresie „efektywnych systemów ciepłowniczych i chłodniczych”. Sektory, z których emisje trudno zredukować, takie jak produkcja cementu, stali czy chemikaliów, odpowiadają za 7% całkowitej emisji CO2 w Polsce. Emisje gazów cieplarnianych w sektorze transportu wzrosły o 75% w latach 2005-2020. 	<ul style="list-style-type: none"> Wkład Polski w realizację celów UE w zakresie odnawialnych źródeł energii i efektywności energetycznej, przedstawiony w zaktualizowanym krajowym planie gospodarczym, jest ambitniejszy, ale cel w postaci 35% redukcji emisji gazów cieplarnianych do 2030 r. (w stosunku do 1990 r.) nadal kształtuje się poniżej poziomu 55% zakładanego w UE. Władze dokonują przeglądu strategii sektorowych, dążąc do szybszej dekarbonizacji energetyki i ciepłownictwa. Pakiet „Gotowi na 55”, wraz ze zmianami systemu handlu emisjami, wyznaczają termin dekarbonizacji sektora przemysłowego do 2034 r. oraz zapewniają środki na poprawę efektywności energetycznej i ograniczenie wykorzystania paliw kopalnych w mieszkalnictwie i transporcie. Polska jest największym beneficjentem unijnego Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (3,85 mld EUR) i nowo utworzonego Społecznego Funduszu Klimatycznego od 2026 r. (11,3 mld EUR). 	<ul style="list-style-type: none"> Doświadczenie we wspieraniu projektów OZE i zaspokajaniu zapotrzebowania na efektywność energetyczną/OZE poprzez wdrażanie tradycyjnych i innowacyjnych produktów finansowych oraz doradzanie klientom w zakresie zielonych technologii/praktyk, w tym renowacji i efektywności energetycznej budynków. Zaangażowanie doradczce finansowanie i wsparcie doradcze w zakresie odporności na zmiany klimatu, łagodzenia ich skutków i dekarbonizacji. Specjalistyczne doradztwo w zakresie włączenia społecznego i klimatu w celu wsparcia inicjatyw związanych ze sprawiedliwą transformacją oraz udokumentowane doświadczenie w inwestowaniu w projekty JT. Wykorzystanie finansowania pośredniego w celu ekologizacji sektorów mieszkalnictwa i transportu. 	<p>Przyspieszenie zielonej transformacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie skali odnawialnych źródeł energii Przyspieszona dekarbonizacja gospodarki Zwiększona efektywność energetyczna i zasobooszczędność
<ul style="list-style-type: none"> Stagnacja produktywności w przemyśle wytwórczym (wzrost TFP na poziomie 1% od 2012 r.) i ograniczenie perspektyw wzrostu przez niski poziom inwestycji w całej gospodarce (16,7% PKB w porównaniu do średniej UE wynoszącej 22,5%). Jedna z najmniej innowacyjnych gospodarek w UE (poniżej 34% średniej UE według Europejskiego Rankingu Innowacyjności), z niską aktywnością innowacyjną firm (17. miejsce w UE-27, <i>European Innovation Scoreboard 2024</i>). Przedsiębiorstwa państwowe mają duży udział w gospodarce, co wymaga silnych zabezpieczeń w zakresie konkurencji i bezpartijności. 	<ul style="list-style-type: none"> Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 obejmuje cel wspierania przedsiębiorczości i innowacji na poziomie regionalnym i lokalnym. Narodowy Plan Szerokopasmowy 2025 ma na celu zapewnienie powszechnego dostępu do szybkiego szerokopasmowego Internetu do 2025 r. GPW opublikowała „Wytyczne do raportowania ESG” w celu wsparcia sprawozdawczości pozafinansowej emitentów. Zgodnie z umową koalicyjną, nowy rząd dąży do poprawy otoczenia biznesowego i odpolitycznienia spółek Skarbu Państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> Udokumentowane doświadczenie w oferowaniu niestandardowych rozwiązań finansowych i doradztwa w celu pobudzenia wzrostu i konkurencyjności firm. Przyjęte przez EBOR podejście w zakresie cyfryzacji zapewnia nowe możliwości dla przyspieszenia transformacji cyfrowej. Bogate doświadczenie w łączeniu inwestycji i doradztwa w celu wspierania wyższych standardów ładu korporacyjnego i klimatycznego, w tym w spółkach Skarbu Państwa. 	<p>Wsparcie konkurencyjność i poprzez innowacje, cyfryzację i dobre zarządzanie</p>	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększona konkurencyjność firm, większa innowacyjność i cyfryzacja Wzmocnione praktyki korporacyjne i ESG
<ul style="list-style-type: none"> Poważny niedobór mocy sieci energetycznej przekłada się na potrzeby inwestycyjne w wysokości 110 mld EUR w zakresie przesyłu i dystrybucji, aby zapewnić neutralność pod względem emisji dwutlenku węgla do 2050 r. Zielone obligacje stanowią około 4% wszystkich wyemitowanych obligacji, znacznie poniżej średniej UE wynoszącej 9%. Emisja obligacji ESG również pozostaje w tyle w porównaniu z większością państw UE. Lokalne rynki kapitałowe są dobrze ugruntowane, ale nadal charakteryzują się niską płynnością; sektory PE i VC nie są wysoko rozwinięte, a kredyt bankowy pozostaje dominującym źródłem finansowania dla firm. Wynosząc zaledwie 4,3% PKB w 2021 r., wielkość wychodzących bezpośrednich inwestycji zagranicznych Polski kształtuje się poniżej średniej UE (115%) i krajów Grupy Wyszehradzkiej (62%). Potrzeba więcej inwestycji w zrównoważony transport i infrastrukturę logistyczną, aby poprawić jakość sieci połączeń, w tym z Ukrainą. 	<ul style="list-style-type: none"> Wzmocnienie sieci przesyłowych i dystrybucyjnych jest jednym z głównych priorytetów rządu. Krajowa strategia rozwoju rynku kapitałowego ma na celu zwiększenie dostępu do finansowania dla instytucji finansowych i przedsiębiorstw, w szczególności MŚP. Została ona niedawno zaktualizowana, aby położyć nacisk na zrównoważone finansowanie. „Strategia ESG 2025” przyjęta przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie. Ruszył największy krajowy program w UE – Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FENIKS), w ramach przeznaczono 24,2 mld EUR środków na inwestycje w projekty środowiskowe, energetyczne i transportowe w okresie 2021-2027. 	<ul style="list-style-type: none"> EBOR może umożliwić bardziej wydajne i niezawodne wytwarzanie, przesyłanie i dystrybucję energii elektrycznej. Bogate doświadczenie i odpowiednie narzędzia wspierające rozwój rynku kapitałowego poprzez zaangażowanie doradczce i innowacyjne instrumenty finansowe. EBOR jest największym inwestorem instytucjonalnym na rynku dłużnym i <i>private equity</i> w regionie. Inwestycje regionalne EBOR mogą wspierać jakość połączeń infrastrukturalnych, w tym sieci regionalne i intermodalność wewnątrz gałęzi transportu, oraz promować reformy rynkowe. Doświadczenie w rozwijaniu zrównoważonej infrastruktury za pośrednictwem dedykowanych programów (np. GEFF, Zielone Miasta). 	<p>Wzmocnienie odporności i integracji gospodarczej</p>	<ul style="list-style-type: none"> Poprawa bezpieczeństwa energetycznego Zwiększenie głębokości rynków finansowych i kapitałowych Większa integracja krajowa i międzynarodowa

5. Planowane działania i wyniki(1/3)

Prorytet 1: Przyspieszenie zielonej transformacji

Główne cele	Działania	Wskaźniki monitorujące
Zwiększenie skali odnawialnych źródeł energii	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie dążeń Polski do dekarbonizacji poprzez finansowanie projektów OZE, które coraz rzadziej są obejmowane systemami wsparcia (np. lądowa energia wiatrowa, energia słoneczna, gaz odnawialny, a także biogaz i inne technologie) oraz poprzez inwestycje w sieć energetyczną i magazynowanie energii. Zapewnienie sprawnej implementacji wielkoskalowych projektów energetyki morskiej poprzez finansowanie i zaangażowanie doradcze. Promowanie zwiększonego wykorzystania energii odnawialnej i paliw niskoemisyjnych (np. zielonego metanolu) dla przemysłu i innych użytkowników końcowych, w tym poprzez doliny wodorowe w połączeniu z instrumentami UE wspierającymi klastry wodoru i energii odnawialnej dla gmin. 	<ul style="list-style-type: none"> Zainstalowana moc energii odnawialnej (MW) Energia odnawialna – wyprodukowana energia elektryczna (MWh/rok) Energia odnawialna – wyprodukowane ciepło (GJ/rok)
Przyspieszona dekarbonizacja gospodarki	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie dekarbonizacji ciepłownictwa i sektorów, z których emisje trudno zredukować, co może prowadzić do systematycznej transformacji przemysłu w kierunku zeroemisyjności. Finansowanie nakładów inwestycyjnych w celu zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych w procesach i zastosowaniach przemysłowych (np. wytwarzanie produktów niskoemisyjnych). Wspieranie przechodzenia na czystsze źródła energii w celu rozwiązania problemu poważnego zanieczyszczenia powietrza i wysokiej intensywności emisji dwutlenku węgla. Selektywne wspieranie poszukiwań i produkcji (pierwotnej i wtórnej) metali i minerałów o kluczowym znaczeniu dla zielonej transformacji, gospodarki cyfrowej i szeroko rozumianego rozwoju gospodarczego zgodnie ze strategią EBOR w zakresie górnictwa. Wspieranie „sprawdliwej transformacji”, przyspieszenie inwestycji w wycofywanie węgla w połączeniu z inicjatywami w zakresie nabywania nowych kwalifikacji zawodowych i przekwalifikowania i zmiany miejsca pracy dla pracowników dotkniętych skutkami transformacji, w tym osób starszych. Dążenie do wspierania rozwoju programów szkoleniowych uwzględniających aspekt płci, koncentrujących się na najbardziej pożądanym umiejętnościach w gospodarce neutralnej dla klimatu. 	<ul style="list-style-type: none"> Całkowita redukcja emisji CO2 (kiloton/rok) Liczba interesariuszy, którzy udoskonalili swoje praktyki: adaptacja do zmian klimatu Liczba klientów wprowadzających nowe lub zaktualizowane technologie Całkowita liczba osób podnoszących swoje kwalifikacje w wyniku szkolenia
Zwiększona efektywność energetyczna i zasobooszczędność	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie efektywności energetycznej, z naciskiem na ekologiczne budynki, logistykę i łańcuch dostaw dla branży budowlanej, poprzez bezpośrednie i pośrednie finansowanie oraz zaangażowanie doradcze w celu wspierania większego udziału sektora prywatnego. Finansowanie innowacyjnej zielonej infrastruktury i rozwiązań transportowych (np. e-mobilność, łańcuchy wartości pojazdów elektrycznych). Wspieranie zrównoważonego rozwoju i regeneracji obszarów miejskich, w tym w ramach Zielonych Miast. Promowanie rozwiązań gospodarki o obiegu zamkniętym w sektorze komunalnym i przemysłowym. Wspieranie projektów koncentrujących się na adaptacji i odporności na zmiany klimatu poprzez oferowanie wiedzy technicznej i finansowania. 	<ul style="list-style-type: none"> Zaoszczędzona energia pierwotna (GJ/rok) Liczba osób z lepszym dostępem do usług komunalnych Zmniejszenie wykorzystania materiałów (t/rok) Całkowita wielkość udzielonych pożyczek na inwestycje związane z przystosowaniem się do zmiany klimatu

5. Planowane działania i wyniki(2/3)

Priorytet 2: Wspieranie konkurencyjności poprzez innowacje, cyfryzację i dobre zarządzanie

Główne cele	Działania	Wskaźniki monitorujące
Zwiększona konkurencyjność firm, większa innowacyjność i cyfryzacja	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie wzrostu produktywności przedsiębiorstw poprzez inwestowanie w firmy zorientowane na wzrost i/lub innowacje, w tym te, które dążą do ekspansji międzynarodowej poprzez fuzje i przejęcia lub wzrost organiczny, koncentrując się w miarę możliwości na inwestycjach kapitałowych. Wspieranie firm integrujących Polskę z globalnymi łańcuchami wartości, np. ekologicznymi pojazdami elektrycznymi i produkcją komponentów dla zielonego przemysłu. Zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez poszerzenie dostępu do wykwalifikowanej siły roboczej dzięki inwestycjom w infrastrukturę, w tym mieszkaniową, oraz wsparcie rozwoju kwalifikacji cyfrowych i ekologicznych. Finansowanie rozwiązań opartych na technologii, zarówno dla operatorów zasiedziałych, którzy chcą zmienić swój biznes, jak i dla innowacyjnych graczy, którzy chcą przekształcać swoje sektory za pomocą cyfrowych modeli biznesowych. Wzmocnienie infrastruktury cyfrowej (5G, światłowody, centra danych, wieże) i promowanie dostępności cyfrowej. Wspieranie transformacji cyfrowej i cyberbezpieczeństwa poprzez inwestycje pilotażowe i doradztwo. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba klientów zgłaszających poprawę wyników operacyjnych Poprawa praktyk odpowiednich interesariuszy (rozwój kwalifikacji) Liczba klientów wprowadzających nowe lub zaktualizowane technologie
Wzmocnione praktyki korporacyjne i ESG	<ul style="list-style-type: none"> Budowanie potencjału klientów w zakresie korporacyjnych praktyk ESG, sprawozdawczości i ujawniania informacji oraz wspieranie firm w ulepszaniu strategii zrównoważonego rozwoju zgodnie ze standardami UE (np. dyrektywą w sprawie sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju). Wspieranie instytucji finansowych w doskonaleniu praktyk środowiskowych i zarządzania zrównoważonym rozwojem, budowaniu zdolności do zarządzania ryzykiem i możliwościami związanymi z klimatem oraz odblokowaniu potencjału zielonych inwestycji. Badanie możliwości wspierania spółek, w tym Skarbu Państwa, we wchodzeniu na giełdę. Badanie możliwości selektywnej współpracy ze Spółkami Skarbu Państwa w ramach transakcji, które koncentrują się na ambitnym, możliwym do powielenia programie zmian zarządczych, finansowych i operacyjnych na poziomie grupy i/lub spółki. Promowanie równych szans oraz wspieranie zróżnicowanych i sprzyjających integracji praktyk HR, w tym z naciskiem na zatrudnianie kobiet stanowiskach kierowniczych i w zawodach z zakresu nauk ścisłych (STEM), a także na zmiany miejsca pracy i wdrażanie nowych technologii w celu zapewnienia wysokiej wydajności wśród starszych pracowników i innych niedostatecznie obsługiwanych grup. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba klientów, którzy poprawili zarządzanie środowiskowe i odpowiedzialność za klimat dzięki pomocy EBOR Liczba interesariuszy, którzy poprawili swoje praktyki (praktyki klienta w zakresie równych szans)

5. Planowane działania i wyniki(3/3)

Priorytet 3: Wzmocnienie odporności i integracji gospodarczej

Główne cele	Działania	Wskaźniki monitorujące
Poprawa bezpieczeństwa energetycznego	<ul style="list-style-type: none"> Inwestowanie w sieci przesyłowe i dystrybucyjne energii elektrycznej oraz połączenia międzysystemowe w celu absorpcji zwiększonej produkcji energii odnawialnej i poprawy odporności energetycznej. Wspieranie wprowadzania i rozszerzania rozwiązań w zakresie magazynowania (w tym dużych magazynów energii cieplnej) w odpowiedzi na przerywany charakter wytwarzania energii odnawialnej. Zbadanie możliwości finansowania produkcji, transportu, dystrybucji, magazynowania i dostaw wodoru oraz paliw niskoemisyjnych. Z uwagi na rolę, jaką energia jądrowa odegra w transformacji energetycznej w Polsce i zgodnie ze strategią EBOR dla sektora energetycznego – dalsze monitorowanie rozwoju sytuacji w sektorze jądrowym na wypadek pojawienia się w okresie realizacji strategii krajowej możliwości wpisujących się w mandat EBOR dotyczący sektora prywatnego. 	<ul style="list-style-type: none"> Rozszerzenie lub modernizacja fizycznego potencjału klienta: długość linii przesyłowych / dystrybucyjnych Liczba działań poprawiających infrastrukturę rynkową: infrastruktura energetyczna
Zwiększenie głębokości rynków finansowych i kapitałowych	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie intensyfikacji zielonego i zrównoważonego finansowania, w tym poprzez mechanizmy rynku kapitałowego, inwestycje i bieżące zaangażowanie doradcze z Ministerstwem Finansów i innymi interesariuszami. Wspieranie niepublicznych rynków kapitałowych oraz rozwoju kapitału wysokiego ryzyka (VC) i kapitału prywatnego (PE) poprzez bezpośrednie i pośrednie inwestycje (w tym opracowywanie różnych strategii funduszy) oraz zaangażowanie doradcze. Dalsze wspieranie emisji instrumentów rynku kapitałowego i rozszerzania oferty produktów (np. finansowanie strukturalne, w tym między innymi ABS, RMBS, SRT, produkty podziału ryzyka, inwestycje w portfele NPL i finansowanie podmiotów obsługujących NPL) w celu zwiększenia odporności lokalnych banków, optymalizacji ich struktury finansowania oraz dywersyfikacji źródeł zobowiązań. Wspieranie głębszego i szerszego pośrednictwa w sektorze finansowym, w tym poprzez fuzje i przejęcia oraz dalszy rozwój instytucji finansowych niebędących bankami. Wykorzystywanie instrumentów UE, w tym gwarancji InvestEU i innych funduszy. Wspieranie procesu odchodzenia od WIBOR-u poprzez doradztwo i udział w rynku. 	<ul style="list-style-type: none"> Wolumen wspartych transakcji na rynku kapitałowym Całkowity wolumen funduszy kapitałowych na zamknięciu Liczba operacji wzmacniających potencjał instytucjonalny w segmencie docelowym: rynki finansowe i kapitałowe
Większa integracja krajowa i międzynarodowa	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie polskich przedsiębiorstw w ekspansji regionalnej i inwestycjach transgranicznych, w tym poprzez inwestycje kapitałowe, a także wzrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych realizowanych w Polsce. Wzmocnienie integracji gospodarczej i łączności między różnymi osiami poprzez handel, magazyny i logistykę, infrastrukturę cyfrową i połączenia transportowe. Wspieranie integracji regionalnej infrastruktury rynku kapitałowego poprzez zaangażowanie doradcze i inwestycje. Pomoc Polsce w wykorzystaniu strategicznej pozycji, aby wesprzeć odbudowę Ukrainy i jej większą integrację z UE (logistyka, projekty transgraniczne, korytarze solidarnościowe). 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba klientów rozpoczynających/rozszerzających działalność na rynku międzynarodowym Całkowita liczba nowych/ulepszonych połączeń transportowych Całkowity rozszerzony lub zmodernizowany potencjał klienta: długość linii kolejowych

6. Komplementarność partnerów międzynarodowych w obszarach działalności EBOR

Obszary działalności EBOR

		Sektory								Zagadnienia przekrojowe				
		Przemysł, handel i agrobiznes					Zrównoważona infrastruktura		IF		Inicjatywy strategiczne			
Orientacyjne średnie roczne inwestycje/dotacje (mln EUR, 2018-2023)		Agrobiznes	Przemysł wytwórczy i usługi	Nieruchomości i turystyka	Telekomunikacja, media i technologia	Zasoby naturalne	Energia	Infrastruktura	Bankowość	Pozabankowe IF	Zielona gospodarka	Włączenie społeczne i płeć	Waluta lokalna i rynki kapitałowe	Małe przedsiębiorstwa
UE ¹	12 026	€	€	€		€	€P				€	€		€
EBI	4336		€		€		€	€	€		€	€		€
EFI ²	875								€	€				€
CEB	403						€P		€		€	€		€P
IFC	238		€	€	€		P	€	€	€	€		€	€
EBOR	844	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€P	€P	€P	€

€ Obszar znaczących inwestycji

● Koncentracja głównie na sektorze prywatnym

P Obszar znaczącego zaangażowania doradczego

○ Koncentracja głównie na sektorze publicznym

Uwaga: Działalność MIF została ustalona na podstawie ogólnodostępnych informacji. Znaczące inwestycje MIF są definiowane jako projekty o wartości powyżej 5% rocznych inwestycji, zakontraktowane po 2018 r.

¹ Na podstawie planowanego finansowania w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych na lata 2014-2020 oraz polityki spójności i innych funduszy na lata 2021-2027, dane dostępne na [Cohesion Open Data Platform](#).

² Na podstawie raportów rocznych EFI za lata 2018-2022.

Potencjalne obszary współpracy

Ekologia

- Dalsze badanie możliwości współfinansowania z innymi międzynarodowymi instytucjami finansowymi, w tym przy wprowadzaniu gwarancji w ramach Programu InvestEU, w celu intensyfikacji wysiłków na rzecz dekarbonizacji i zwiększenia skali energii odnawialnej.
- Wzmocnienie współpracy technicznej w obszarze transformacji przemysłowej i zielonych inwestycji, z wykorzystaniem instrumentów UE (np. JASPERS, Groundwork, START, TSI).
- Zbadanie możliwości wsparcia wdrażania instrumentu RRF i funduszy strukturalnych UE.

Odporność

- Wzmocnienie współpracy z IFC, która rozwija się w regionie CEB, aby wesprzeć struktury kapitałowe przedsiębiorstw, w tym poprzez inwestycje kapitałowe i transakcje na rynku kapitałowym.

Integracja

- Poszukiwanie możliwości współinwestowania w celu wsparcia regionalnej ekspansji polskich firm lub nowych bezpośrednich inwestycji zagranicznych, a także inwestycji w logistykę i łączność regionalną.

Dobre zarządzanie

- Badanie pojawiających się możliwości współpracy w celu poprawy zarządzania gospodarczego i wsparcia komercjalizacji wybranych spółek Skarbu Państwa

7. Zagrożenia związane z realizacją strategii oraz skutki środowiskowe i społeczne

Zagrożenia dla realizacji strategii	Prawdopodobieństwo	Efekt	Skutki środowiskowe i społeczne
<ul style="list-style-type: none"> Zagrożenia makroekonomiczne, w tym wciąż podwyższona presja inflacyjna, presja płacowa wynikająca z napiętej sytuacji na rynku pracy, wysoki deficyt budżetowy i rosnące zadłużenie, a także utrzymująca się niepewność związana z sytuacją geopolityczną mogą zagrozić stabilności makroekonomicznej i inwestycjom długoterminowym. 	●	●	<ul style="list-style-type: none"> Ocena skutków środowiskowych i społecznych oraz zarządzanie nimi: Należy zapewnić odpowiednią ocenę i ograniczanie bezpośrednich, pośrednich i łącznych skutków realizacji projektów, a także współpracować z klientami w celu zapewnienia odpowiedniego potencjału do realizacji strategii, poprawy stanu ich wiedzy i stosowania zasad ESG, zaangażowania interesariuszy, raportowania i ujawniania informacji na temat zrównoważonego rozwoju, zarządzania łańcuchem dostaw i wykonawcami zgodnie z normami UE i międzynarodowymi. Rozwój systemów zarządzania i sprawozdawczości ESG zgodnie z wymogami UE, w tym najlepszych praktyk w zakresie wytycznych ESG dla rynków kapitałowych, a także wsparcie dla przedsiębiorstw i instytucji finansowych przy wdrażaniu wymogów CSRD i SFDR w zakresie raportowania i ujawniania informacji, aby ułatwić rozwój rynków kapitałowych i zielonych inwestycji. Warunki zatrudnienia i pracy: Należy zwracać szczególną uwagę na czas pracy i branżowe normy wynagrodzeń, potencjalną dyskryminację grup mniejszościowych, warunki zatrudnienia i pracy pracowników zagranicznych i tymczasowych. Zwolnienia na dużą skalę mogą być związane z prywatyzacją spółek Skarbu Państwa i będą wymagały szczególnego planowania. Należy zapewnić zapobieganie ryzyku GBVH i pracy przymusowej u wykonawców i w łańcuchu dostaw poprzez opracowanie i wdrożenie odpowiednich polityk i mechanizmów reagowania, ze szczególnym uwzględnieniem grup wysokiego ryzyka, pracowników nieformalnych i uchodźców. Efektywne gospodarowanie zasobami oraz zapobieganie zanieczyszczeniom i ich kontrola: Przepisy dotyczące ochrony środowiska są dobrze dostosowane do norm UE, takich jak najlepsza dostępna technika (BAT) zgodnie z dyrektywą w sprawie emisji przemysłowych. Priorytety inwestycyjne Banku wpisują się w zmniejszanie emisji gazów cieplarnianych i wdrażanie strategii dekarbonizacji, choć całkowite emisje pozostaną wysokie ze względu na wysokoemisyjne wytwarzanie ciepła i energii elektrycznej. Wsparcie Banku dla rozwoju i wdrażania projektów obejmujących elementy zielonej transformacji ułatwi przejście na mniej energochłonną gospodarkę i zmniejszenie poziomu zanieczyszczenia powietrza. Bank będzie pracował nad poprawą gospodarki odpadami stałymi, w tym infrastruktury i systemów zachęcających do segregacji u źródła i gospodarki o obiegu zamkniętym. Zdrowie i bezpieczeństwo: Należy dążyć do poprawy standardów BHP i zdrowia publicznego we wszystkich sektorach. Poprawa standardów i świadomości w zakresie bezpieczeństwa drogowego i elektrycznego może wymagać funduszy TC i zaangażowania interesariuszy. Nabywanie gruntów, przymusowe przesiedlenia i wysiedlanie ze względów ekonomicznych: Należy zapewnić, aby wszelkie projekty wymagające nabycia gruntów i przesiedlenia były zgodne z wymogami EBOR, ze szczególnym uwzględnieniem zachowania źródeł utrzymania grup wysokiego ryzyka (np. społeczności romskich, nieformalnych użytkowników gruntów i uchodźców). Ochrona bioróżnorodności i zrównoważone zarządzanie żywymi zasobami naturalnymi: Projekty w zakresie OZE i infrastruktury mogą wywierać wpływ poprzez naruszanie lub fragmentację wrażliwych siedlisk przyrodniczych, obszarów chronionych lub istniejących obszarów Natura 2000. Aby uniknąć takiego wpływu lub go zminimalizować, Bank zapewni przeprowadzenie dokładnych ocen oddziaływania na różnorodność biologiczną we wrażliwych lokalizacjach i w razie potrzeby zapewni wsparcie z zakresu TC. Projekty związane z biomasą będą wymagały przeanalizowania zrównoważonego charakteru łańcuchów dostaw. Dziedzictwo kulturowe: Należy współpracować z klientami w celu zapewnienia odpowiedniej oceny projektów budowlanych, aby ustalić ich oddziaływanie, zasięgać opinii kluczowych interesariuszy i chronić dziedzictwo kulturowe. Instytucje finansowe: Należy dopilnować, aby partnerskie instytucje finansowe dysponowały odpowiednim potencjałem środowiskowo-społecznym i procedurami zarządzania ryzykiem, ze szczególnym naciskiem na udział w rynku kapitałowym. Należy pomagać w rozwoju zrównoważonych rynków kapitałowych poprzez przejrzystość i ujawnianie danych ESG. Zaangażowanie interesariuszy: Należy wspierać klientów w przeprowadzaniu konstruktywnych konsultacji i ujawnianiu informacji o projektach wraz ze skutecznym mechanizmem składania skarg przez cały cykl życia projektu. Monitorowanie i nadzór: Należy współpracować z klientami w celu monitorowania wyników działalności środowiskowo-społecznej i rozwiązywania wcześniejszych kwestii związanych z portfelem Banku.
<ul style="list-style-type: none"> Niepewne otoczenie biznesowe, w tym z powodu opóźnionego zatwierdzenia funduszy RRF, ograniczyło zdolność Banku do oferowania innowacyjnych i mieszanych instrumentów finansowych. 	●	●	
<ul style="list-style-type: none"> Brak subsydiowanego finansowania i niedobór funduszy TC ograniczyły potencjał wdrożenia programu Zielonych Miast. 	●	●	
<ul style="list-style-type: none"> Ciągła dominacja spółek Skarbu Państwa w polskiej gospodarce może zaszkodzić konkurencji na rynku krajowym, zwiększyć ryzyko inwestycyjne ze względu na nieprzewidywalność polityki korporacyjnej i negatywnie wpłynąć na wysiłki Banku na rzecz poprawy ładu korporacyjnego i praktyk handlowych. 	●	●	

● Wysoki ● Średni ● Niski

8. Ocena współpracy z donatorami

Ocena potrzeb w okresie nowej strategii krajowej

Środki od donatorów potrzebne do wsparcia realizacji nadchodzącej strategii dla Polski będą koncentrować się na selektywnym wykorzystaniu dotacji TC:

- Dotacje będą potrzebne do sfinansowania zaangażowania doradczego dla rozwoju klastrów energii, produkcji energii morskiej, magazynowania i wodoru, recyklingu odpadów, a także energii odnawialnej i energooszczędnych budynków, w tym dekarbonizacji systemów ciepłowniczych, aby pomóc Polsce w przyspieszeniu zielonej transformacji.
- Wsparcie TC w obszarach takich jak budowanie potencjału ESG, doradztwo w zakresie ładu korporacyjnego i środowiskowego oraz zapewnianie szkoleń/usług umożliwiających włączenie gospodarcze, będzie miało kluczowe znaczenie dla rozwoju konkurencyjności w Polsce.
- Wsparcie TC w obszarach takich jak rewitalizacja miast i ożywienie infrastruktury miejskiej w celu wsparcia inicjatyw sprawiedliwej transformacji, a także poprawy łączności i handlu z Ukrainą oraz zdolności transportowych.
- Dotacje na wydatki kapitałowe mogą być niezbędne, aby wspierać inwestycje w dekarbonizację przemysłu.

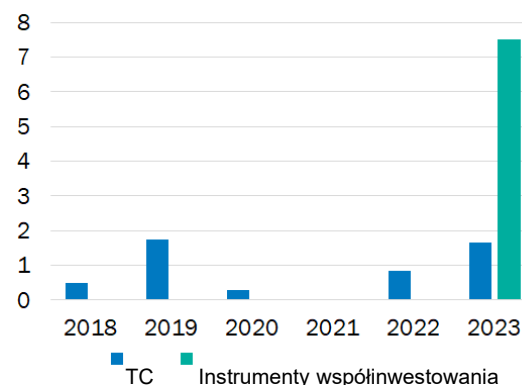
Potencjalne źródła finansowania dotacji

- W ostatnim pięcioletnim cyklu strategii krajowej, ponad jedna trzecia środków od donatorów przeznaczonych dla Polski pochodziła z dwustronnego polskiego funduszu TC. Chociaż fundusz został wyczerpany, Polska ogłosiła zamiar uzupełnienia go w 2024 r.
- Polska jest krajem kwalifikującym się do programu InvestEU, który zapewnia partnerom gwarancje budżetowe UE i współpracę techniczną w celu zwiększenia ich zdolności do podejmowania ryzyka oraz mobilizacji inwestycji publicznych i prywatnych.
- Partnerstwo HIPCA, a w szczególności ICDF, w przeszłości zapewniało wsparcie dla Polski i chociaż przyszła pomoc wciąż jest możliwa w ramach tego instrumentu, to jednak należy liczyć się z jej ograniczeniem ze względu na preferencje donatorów, aby wsparciem HIPCA objąć kraje kwalifikujące się do oficjalnej pomocy rozwojowej (ODA).
- Kraje Europy Środkowej mogą również uzyskać dostęp do dotacji TC na doradztwo techniczne i biznesowe za pośrednictwem funduszy Inicjatywy Środkowoeuropejskiej wspieranej obecnie przez Włochy.

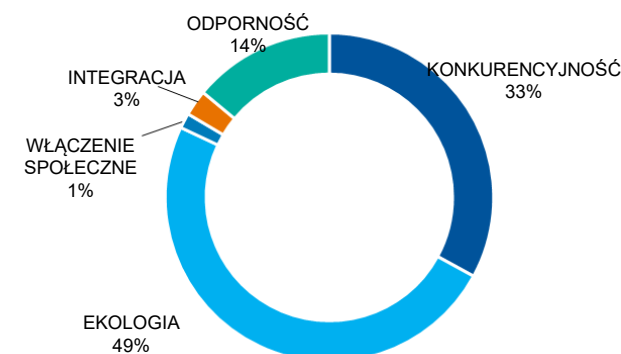
Wybrane wskaźniki przystępności

PKB na mieszkańca (PPP, USD, 2022) ²	43 269
Kraj ODA	Nie
ODA jako udział w dochodzie narodowym brutto (%) ³	nd.
ODA na mieszkańca (USD - ceny bieżące) ³	nd.

Finansowanie przez donatorów w latach 2018-2023 (mln EUR)⁴

Wykorzystanie dotacji TC w latach 2018-2023⁵

1. Percentyl rozkładu wartości przedstawiony jako udział gospodarek EBOR, które mają wyniki gorsze od Polski (dla których dostępne są dane). 2. MFW WEO 3. OECD (2021) 4. Kwoty TC opierają się na wstępnej alokacji środków. Wzrost kwoty TC w 2023 r. odnosi się do kwot przeznaczonych na program ASB InvestEU skierowany do Ukraińców przenoszących się do krajów sąsiadujących z UE. 5. W oparciu o podstawową jakość transformacji dla funduszy od donatorów.

Załącznik

European Bank
for Reconstruction and Development

Załącznik 1 – Ocena polityczna w kontekście art. 1 (1/4)

Polska podtrzymuje przyjęte zobowiązanie do przestrzegania zasad politycznych określonych w art. 1 Umowy o utworzeniu Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju. Ich stosowanie w okresie obowiązywania poprzedniej strategii krajowej, w szczególności w odniesieniu do niezależności sądownictwa i praworządności, było naznaczone istotnymi wewnętrznymi nieporozumieniami, a instytucje UE i odpowiednie organizacje międzynarodowe dawały wyraz poważnemu zaniepokojeniu tym stanem rzeczy. Zmiana polityczna po wyborach parlamentarnych w październiku 2023 r. otworzyła drogę ku sprostaniu istniejącym wyzwaniom.

Krajobraz polityczny Polski i nastroje społeczne były bardzo spolaryzowane przez cały okres obowiązywania poprzedniej strategii krajowej. Główne kwestie sporne obejmowały niezależność sądownictwa i mediów, wolności osobiste i wartości społeczne. Relacje z instytucjami UE naznaczone były szeregiem sporów, przede wszystkim o stan praworządności w Polsce. Komisja Europejska wszczęła przeciwko Polsce procedurę z art. 7 ust. 1 TFUE oraz kilka postępowań w sprawie naruszenia praworządności.

Wynik wyborów parlamentarnych z 15 października 2023 r. doprowadził do zmiany politycznej. Nowe władze zobowiązały się do odpolitycznienia sądownictwa, instytucji państwowych i kontrolowanych przez państwo mediów, wzmocnienia demokratycznych mechanizmów kontroli i równowagi oraz rozwiązania spornych kwestii w stosunkach z instytucjami UE. Przebieg i wynik wyborów ugruntowały podstawy polskiej demokracji wielopartyjnej, wzmocnionej członkostwem kraju w UE (od 2004 r.) i NATO (od 1999 r.).

Wojna, jaką Rosja rozpoczęła przeciwko Ukrainie w lutym 2022 r., radykalnie zmieniła otoczenie geopolityczne Polski, stwarzając nowe i znaczące wyzwania, w tym w zakresie sytuacji humanitarnej. Przez granicę z Polską przeszły miliony ludzi uciekających przed wojną z Ukrainy, a prawie milion z nich zarejestrowało się o objęcie ochroną tymczasową. Polska reakcja humanitarna w 2022 r., oparta na szerokim konsensusie społecznym, została doceniona przez ONZ i inne organizacje międzynarodowe.

Wolne wybory i reprezentatywny rząd

Wolne, uczciwe i konkurencyjne wybory

Polska konstytucja i przepisy prawa zapewniają solidną podstawę dla powszechnych, równych i bezpośrednich wyborów przeprowadzanych w głosowaniu tajnym. Od czasu przyjęcia poprzedniej strategii krajowej, w Polsce odbyły się wybory prezydenckie i dwukrotnie parlamentarne.

Ostatnie wybory parlamentarne odbyły się 15 października 2023 r. Prowadzona przez OBWE/ODIHR Międzynarodowa Misja Obserwacji Wyborów wstępnie stwierdziła, że wybory były „konkurencyjne, a wyborcy mieli szeroki wybór alternatyw politycznych, ale partia rządząca cieszyła się wyraźną przewagą dzięki nadmiernemu wpływowi na wykorzystanie zasobów państwowych i mediów publicznych”. Międzynarodowi obserwatorzy zauważyli również, że wybory odbyły się w „wysocze spolaryzowanym otoczeniu”¹.

Ostatnie wybory prezydenckie odbyły się w dwóch turach w czerwcu i lipcu 2020 r. Specjalna Misja Oceny Wyborów OBWE/ODIHR oceniła, że wybory były „przeprowadzone w sposób profesjonalny pomimo braku pewności prawnej podczas procesu wyborczego” (wybory zbiegły się w czasie z wybuchem pandemii Covid-19, a decyzja o kontynuowaniu wyborów wymagała rozwiązań prawnych i praktycznych). Obserwatorzy dodali, że „kampania cechowała się negatywną i nietolerancyjną retoryką, co dodatkowo zaostrzyło już i tak poważne podziały polityczne”².

Podział władzy i skuteczne mechanizmy kontroli i równowagi

Konstytucja przewiduje podział władzy oraz mechanizmy instytucjonalnej kontroli i równowagi w ramach ustroju politycznego. Prezydent pełni funkcję głowy państwa i jest wybierany w bezpośrednim głosowaniu powszechnym na maksymalnie dwie kolejne pięcioletnie kadencje. Prezydent desygnuje premiera i powołuje zaproponowanych przez premiera innych członków rządu (Radę Ministrów), a także ma prawo zgłaszania i wetowania projektów ustaw.

1. OBWE/ODIHR: Międzynarodowa Misja Obserwacji Wyborów, Rzeczpospolita Polska, Wybory parlamentarne, 15 października 2023 r., *Stanowisko w sprawie wstępnych wniosków i ustaleń*, Warszawa, 16 października 2023 r., s. 1; 2. OBWE/ODIHR: Specjalna Misja Oceny Wyborów, *Sprawozdanie końcowe*, Warszawa, 23 września 2020 r., s. 1.

Załącznik 1 – Ocena polityczna w kontekście art. 1 (2/4)

Rząd jest kierowany przez premiera i zazwyczaj reprezentuje partię większościową lub koalicję. Dwuizbowy parlament (Zgromadzenie Narodowe) składa się z izby wyższej (Senat) złożonej ze 100 senatorów i izby niższej (Sejm) złożonej z 460 posłów. Członkowie obu izb wybierani są na czteroletnie kadencje w ramach odpowiednio systemu jednomandatowego i proporcjonalnego. Władza ustawodawcza sprawuje kontrolę nad rządem poprzez mechanizm zatwierdzania premiera i wotum nieufności.

Chociaż sądownictwo konstytucyjne jest kluczowym elementem skutecznego systemu kontroli i równowagi, Komisja Europejska wyraziła „poważne obawy” dotyczące Trybunału Konstytucyjnego po wprowadzeniu zmian w jego składzie i funkcjonowaniu w latach 2016-17. W lutym 2023 r. Komisja skierowała sprawę przeciwko Polsce do Trybunału Sprawiedliwości UE (TSUE) w związku z naruszeniem prawa UE przez Trybunał Konstytucyjny i jego orzecznictwo³. Ostatnie wybory parlamentarne w Polsce w październiku 2023 r. zapewniły możliwość przywrócenia skutecznych mechanizmów kontroli i równowagi.

Skuteczne uprawnienia wybranych urzędników do rządzenia

Wybrani urzędnicy mają pełne i skuteczne uprawnienia do rządzenia.

Spółeczeństwo obywatelskie, media i uczestnictwo

Skala i niezależność społeczeństwa obywatelskiego

Polskie społeczeństwo obywatelskie jest duże, różnorodne i aktywne. W kraju jest zarejestrowanych około 138 000 organizacji pozarządowych. Polskie społeczeństwo obywatelskie odegrało kluczową rolę w zapewnianiu pomocy ludziom, którzy uciekli przed wojną z Ukrainy po rosyjskiej inwazji w lutym 2022 r. W okresie obowiązywania poprzedniej strategii krajowej procedury rejestracji nowych organizacji społeczeństwa obywatelskiego zostały nieznacznie usprawnione. Nowelizacja ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym wprowadziła obowiązek komunikacji elektronicznej z sądem dla wszystkich podmiotów wpisanych na listę, co czyni proces rejestracji bardziej dostępnym, ponieważ nie wymaga już osobistej podróży do sądu w celu złożenia dokumentów. Nie odnotowano natomiast postępów w zakresie poprawy ogólnych ram funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego, postulowanej w zaleceniach zawartych w sprawozdaniu Komisji Europejskiej na temat praworządności z 2022 r.⁴. Nowy rząd koalicyjny zobowiązał się do większego zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego w proces decyzyjny.

Niezależność i pluralizm mediów działających bez cenzury

Konstytucja gwarantuje wolność mediów i zakazuje cenzury. W okresie obowiązywania poprzedniej strategii krajowej krajobraz medialny w Polsce był pluralistyczny i zróżnicowany, ale mocno spolaryzowany politycznie. Zakup większości regionalnych dzienników przez państwową spółkę energetyczną w grudniu 2020 r. był postrzegany jako próba ograniczenia zagranicznej własności mediów i zwiększenia politycznej kontroli rządu nad rynkiem medialnym. Pojawiły się również pytania dotyczące niezależności i bezstronności Rady Mediów Narodowych, organu regulującego środki masowego przekazu. Wzrosła przejrzystość w zakresie własności mediów, ale nie poczyniono żadnych postępów w celu poprawy niezależności zarządzania i suwerenności programowej nadawców publicznych, co do których zgłaszano obawy dotyczące stronniczości redakcyjne, a także nie przyjęto żadnych środków w celu zapewnienia uczciwych procedur przyznawania koncesji radiowo-telewizyjnych. Choć następuje zwrot w kierunku mediów internetowych i sieci społecznościowych, telewizja pozostaje głównym źródłem informacji na tematy polityczne. Zniesławienie i publiczne znieważenie pozostały przestępstwami pomimo wcześniejszych zaleceń OBWE/ODIHR i przedstawiciela OBWE ds. wolności mediów dotyczących ich dekryminalizacji⁵. Rząd koalicyjny utworzony po wyborach parlamentarnych w październiku 2023 r. zobowiązał się do wzmocnienia niezależności i pluralizmu mediów.

Różne możliwości uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym

Obywatele polscy mają wiele możliwości uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym.

Wolność zakładania partii politycznych i istnienie zorganizowanej opozycji

Obywatele polscy mogą swobodnie zakładać partie polityczne. Polski system polityczny jest pluralistyczny, a partie reprezentują szeroką gamę poglądów polskiego społeczeństwa. W okresie od zatwierdzenia poprzedniej strategii dla Polski, krajobraz polityczny kraju uległ ostrej polaryzacji pomiędzy dwiema największymi partiami – konserwatywnym Prawem i Sprawiedliwością (PiS) oraz liberalną Platformą Obywatelską (PO). Partie opozycyjne swobodnie biorą udział w wyborach, zapewniając wyborcom alternatywę polityczną. Po ostatnich wyborach parlamentarnych w październiku 2023 r. w Sejmie reprezentowanych jest pięć sojuszy politycznych.

3. Komisja Europejska: *Sprawozdanie na temat praworządności z 2023 r., Rozdział dotyczący sytuacji w zakresie praworządności w Polsce*, Bruksela, 5 lipca 2023 r., s. 9-10; 4. Tamże, s. 1 i 32-33; 5.

Załącznik 1 – Ocena polityczna w kontekście art. 1 (3/4)

Praworządność i dostęp do wymiaru sprawiedliwości

Nadrzędność prawa

Istnieją legislacyjne i instytucjonalne gwarancje nadrzędności prawa. Konstytucja gwarantuje każdemu prawo do sprawiedliwego procesu, a obywatele są chronieni przed arbitralnym zatrzymaniem lub aresztowaniem.

Niezależność sądownictwa

Konstytucja gwarantuje niezależność sądownictwa.

W okresie obowiązywania poprzedniej strategii sytuacja w zakresie niezależności sądownictwa zdominowała dyskurs polityczny w kraju oraz stosunki Polski z instytucjami UE, Radą Europy i innymi odpowiednimi organizacjami międzynarodowymi. Rząd przeprowadził szeroko zakrojoną reformę sądownictwa, w tym Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, Krajowej Rady Sądownictwa, organizacji sądów powszechnych i systemu dyscyplinarnego dla sędziów. Przeciwnicy reformy uważali, że podważa ona niezależność sądownictwa i narusza prawo UE. Obawy zgłaszały instytucje międzynarodowe, ale także polscy sędziowie, przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego i opozycji politycznej. Komisja Europejska uznała, że istnieje „systemowe zagrożenie” dla praworządności w Polsce i uruchomiła specjalną procedurę na podstawie art. 7 ust. 1 TFUE, a także wszczęła kilka postępowań w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego przeciwko Polsce. Komisja wstrzymała również wypłatę przeznaczonych na wsparcie po pandemii środków w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności. TSUE i Europejski Trybunał Praw Człowieka wydały szereg orzeczeń potwierdzających istniejące obawy. Poziom postrzeganej niezależności sądownictwa był „bardzo niski” zarówno wśród ogółu społeczeństwa, jak i przedsiębiorstw⁵.

W styczniu 2020 r. Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy (PACE) podjęło decyzję o wszczęciu pełnej procedury monitorowania w odniesieniu do Polski w zakresie funkcjonowania jej instytucji demokratycznych, powołując się na „poważne szkody” wyrządzone niezależności sądownictwa i praworządności⁷.

Wzmocnienie niezależności sądownictwa i przywrócenie praworządności jest kluczowym priorytetem nowego rządu w Polsce po wyborach parlamentarnych 15 października 2023 r.

Równość rządu i obywateli wobec prawa

Rząd i obywatele w równym stopniu podlegają przepisom prawa. Zasadę równości wobec prawa gwarantuje Konstytucja RP i zasadniczo jest ona przestrzegana w praktyce.

UE i Rada Europy zaleciły oddzielenie funkcji ministra sprawiedliwości od funkcji prokuratora generalnego oraz kontynuowanie wysiłków na rzecz zapewnienia funkcjonalnej niezależności prokuratury od rządu⁸.

5. OBWE/ODIHR: Międzynarodowa Misja Obserwacji Wyborów, Rzeczpospolita Polska, Wybory parlamentarne, 15 października 2023 r., *Stanowisko w sprawie wstępnych wniosków i ustaleń*, s. 2 i 14-15; Komisja Europejska: *Sprawozdanie na temat praworządności z 2023 r., Rozdział dotyczący sytuacji w zakresie praworządności w Polsce*, s. 24-27; 6. Komisja Europejska: *Sprawozdanie na temat praworządności z 2023 r., Rozdział dotyczący sytuacji w zakresie praworządności w Polsce*, s. 1 i 3-13; Komitet Monitorujący PACE: *The honouring of membership obligations by Poland, Information note by the co-rapporteurs on their fact-finding visit to Warsaw (13-15 March 2023)* [Wypełnianie zobowiązań członkowskich przez Polskę, Notatka informacyjna współsprawodawców z wizyty rozpoznawczej w Warszawie (13-15 marca 2023 r.)], 30 maja 2023 r., s. 3-10; 7. PACE: komunikat prasowy pt. „PACE decides to open monitoring of Poland over rule of law” [PACE postanawia rozpocząć monitorowanie Polski w zakresie praworządności], 28 stycznia 2020 r.; 8. Komisja Europejska: *Sprawozdanie na temat praworządności z 2023 r., Rozdział dotyczący sytuacji w zakresie praworządności w Polsce*, s. 1-2; Komisarz Praw Człowieka Rady Europy: *Sprawozdanie z wizyty w Polsce (11-15 marca 2019 r.)*, Strasburg, 28 czerwca 2019 r.

Załącznik 1 – Ocena polityczna w kontekście art. 1 (4/4)

Skuteczna polityka antykorupcyjna i instytucje zapobiegające korupcji

Polska posiada kompleksowe mechanizmy antykorupcyjne. Za przeciwdziałanie korupcji (łapownictwu) odpowiada kilka organów, w tym Centralne Biuro Antykorupcyjne. W okresie obowiązywania poprzedniej strategii krajowej rząd zadeklarował położenie szczególnego nacisku na walkę z uchylaniem się od opodatkowania i korupcją. Kodeks karny został zmieniony w celu zwiększenia wymiaru kar za łapownictwo. Pomimo deklarowanych intencji i podjętych kroków, postrzeganie korupcji uległo pogorszeniu. We wskaźniku postrzegania korupcji (CPI) z 2022 r. organizacja Transparency International wskazała, że Polska spadła w rankingu o siedem miejsc (55/100) w stosunku do 2016 r., co czyni ją jednym z „mocnych spadkowiczów”. W 2022 r. Polska zajmowała 7. miejsce wśród krajów, w których działa EBOR (2. miejsce w 2016 r.) i 45. miejsce na świecie⁹. W sprawozdaniu na temat praworządności z 2023 r. Komisja Europejska odnotowała wejście w życie nowych środków mających na celu zwiększenie przejrzystości finansowania partii politycznych, ale zarazem zwróciła uwagę na brak nowego programu antykorupcyjnego (poprzedni zakończył się w 2020 r.), utrzymujące się ryzyko dotyczące skutecznego egzekwowania przepisów przeciwko łapownictwu na wysokim szczeblu oraz szeroki zakres immunitetu urzędników, który zwalnia ich z odpowiedzialności karnej¹⁰.

Prawa obywatelskie i polityczne

Wolność słowa, informacji, religii, sumienia, przemieszczania się, zrzeszania się, zgromadzeń oraz własność prywatna

Wszystkie podstawowe wolności są w pełni zagwarantowane w Konstytucji i powszechnie przestrzegane w praktyce. Najnowsza ocena postępowania Polski w dziedzinie praw człowieka w ramach 4. cyklu powszechnego okresowego przeglądu praw człowieka odbyła się w listopadzie 2022 r. Polska otrzymała 233 rekomendacje i przyjęła 89 z nich (spadek o 38% w stosunku do 3. cyklu w 2017 r.)¹¹.

Włączenie kobiet, mniejszości etnicznych i innych mniejszości do życia politycznego

Polska Konstytucja i inne przepisy prawa zapewniają równe traktowanie kobiet i ochronę praw mniejszości.

Kobiety stanowiły 44% kandydatów w ostatnich wyborach do Sejmu, co jest rekordowym wynikiem. Kilka partii podkreślało znaczenie udziału kobiet w polityce i eksponowało swoje kandydatki. Prawie 30% z 460 członków izby niższej to kobiety. Zarazem spadła liczba kobiet w Senacie (izbie wyższej) – z 24% do 17%. Ogólnie rzecz biorąc, kobiety są nadal niedostatecznie reprezentowane w polityce i na stanowiskach kierowniczych¹².

Sytuacja osób LGBTIQ+ w Polsce pogorszyła się w okresie obowiązywania poprzedniej strategii krajowej¹³. W lipcu 2021 r. Komisja Europejska, zaniepokojona możliwymi naruszeniami prawa UE w zakresie dyskryminacji ze względu na orientację seksualną, wszczęła przeciwko Polsce postępowanie w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego w zakresie równości i ochrony praw podstawowych, po tym jak kilkadziesiąt polskich województw i gmin przyjęło uchwały w sprawie utworzenia tzw. „stref wolnych od ideologii LGBT”¹⁴. Zdecydowana większość tych uchwał została później wycofana lub uchylona wyrokami sądowymi. Komisja zakończyła postępowanie w styczniu 2023 r.

Wolność od nękania, zastraszania i tortur

Konstytucja RP gwarantuje obywatelom, że nie mogą być poddani nękanii, zastraszaniu i torturom, a wolności te są powszechnie przestrzegane w praktyce.

9. Transparency International: Indeks postrzegania korupcji z 2022 r.; 10. Komisja Europejska: *Sprawozdanie na temat praworządności z 2023 r., Rozdział dotyczący sytuacji w zakresie praworządności w Polsce*, s. 1 i 13-24; 11. Rada Praw Człowieka ONZ: *Universal Periodic Review [Powszechny okresowy przegląd praw człowieka – Polska, czwarty cykl]*, 15 listopada 2022 r.; 12. OBWE/ODIHR: *Międzynarodowa Misja Obserwacji Wyborów, Rzeczpospolita Polska, Wybory parlamentarne, 15 października 2023 r., Stanowisko w sprawie wstępnych wniosków i ustaleń*, s. 2 i 4; 13. Rada Praw Człowieka ONZ: *Powszechny Przegląd Okresowy - Polska, czwarty cykl, List Wysokiego Komisarza do Ministra Spraw Zagranicznych Polski*, 17 lipca 2023 r.; 14. Komisja Europejska: *komunikat prasowy „Podstawowe wartości UE: Komisja wszczyna kroki prawne przeciwko Węgrom i Polsce w związku z naruszeniem praw podstawowych osób LGBTIQ”*, 15 lipca 2021 r.